

ARTIFICIOSA
METHODVS COM-
PARANDORVM HORTENSIVM
FRVCTVVM, OLERVM, RADICVM,
VVARVM, VINORVM, CARNIVM ET
iufculorum, quæ corpus clementer pur-
gent, & varijs morbis, absque vlla
noxa & nausea, blandè
succurrant.

Autore **ANTONIO MIZALDO**
Monluciensi, Medico.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Ioannem Gymnicum, sub Mono-
cerote, M. D. LXXVII.

ARTICLE

THE STATE OF TEXAS,
COUNTY OF [illegible]

BEFORE ME, the undersigned authority,
do hereby certify that [illegible]

WITNESSED my hand and seal of office
this [illegible] day of [illegible] 19[illegible]

NOBILI ET ERVDITO
 VIRO EMONDO DE LAIGE,
 REGIS IN SVPREMO SENATV PA-
 risiensi Consiliario, & Cœnobiorum B. Mariæ
 de Fontenayo, necnon S. Memmij, & de Mife-
 rayo Abbati, pio iuxtâ ac benefico, A N-
 TON. MIZALDVS Monlu-
 cienfis, S. P. D.

VP Erioribus annis,
 dum sedulò mecum
 retractarem, spectatissi-
 sime Senator, idemq;
 Abbas doctissime,
 quàm turpi sæculo-
 rum consensu exole-
 sca: prisca Hortorum
 disciplina, cœpi apud
 me cogitare, num ali-

qua via illi, pro mea tenuitate, auxiliares ma-
 nus vtcunque possem porrigere. Cùm itaque
 in eam cogitationem diu, multumq; incu-
 buissem, tandem in animum induxi meum,
 compendio concludi posse ac prehendi præci-
 pua rerum omnium hortensium capita & se-
 creta, maximè quæ vsui & publicæ utilitati
 commodant. Quando itaque Dij facientes
 adiuuare solent, vt scribit Marcus Varro:
 & menti bonæ semper occurrit Iupiter, vt est
 apud Homerum: κηρωδερικῶν, seu Hortensium

EPISTOLA.

historiam, pro exiguo, sic satis, Mercurioli mei genio, quatuor Opusculis methodicis ita contexere fategi, vt primum, Hortorum curam, auxilia, ornatum, & secreta quamplurima ostenderet: Secundum, auxiliares & medicas eorundem utilitates percurreret: Tertium, varias Insitionum arteis proponeret: Quartum, quod nunc prodit, iucunda & benefica medicandorum hortensium olerum, radicum, fructuum, vuarum, vinorum, & carniū quarundam artificia explicaret, quæ corpus blandè purgent, & varijs illius morbis clementer succurrant, absque noxa & tædio.

Hæc Dei Optimi Maximi præsidio, sine quo vanæ sunt hominum cogitationes, vbi tandem absoluissem, & conatus nostros hisce in rebus, vt alijs etiam plerisque omnibus, cùm alias nationes, tum maximè Germaniam, bonarum literarum & sublimium ingeniorum parentem foecundam, probauisse & laudauisse intellexisset Typographus, semel atque iterum anno præterito ad me venit, exponens dictorum librorum nostrorum Exemplaria, quotquot penes se habuerat, oppidatim & regionatim, ad vnum omnia, auidè à bibliopolis mercatoribus distracta fuisse, & eam ob rem summopere cupere, & enixè rogare, vt per me liberum ei esset, illa eadem denuo incudi literariæ castigatiùs reddere, cum
auxili

NVNCVPATORIA.

auxesi & accessione rerum earum, quibus fusè & variè à me illustrata & locupletata esse no-
 uerat: Non potui, quod meum est ingenium,
 nec pro officio debui, viro amico, & in com-
 mune bonum rem æquam postulanti, vltro
 non acquiescere. Commisi itaque, quod di-
 cunt, vela ventis, oramque soluentibus liberis
 nostris, aut, si mauis, libris, bene precatus, eo-
 rum publicationem eò libentiùs Typogra-
 pho concessi, quòd sciam illos à multis, obuijs,
 vt aiunt, & porrectis expectari manibus: Ad-
 hæc, quòd rectè intelligam Hortensium cul-
 tum & curam, principem partem esse philoso-
 phicæ agriculturæ. Nec temerè: prodigij ete-
 nim simile haberi debet, quòd accidat vt res
 corporibus nostris, vitæque utilitati, & omni-
 um incolumitati maximè conueniens, & quæ
 sine controuersia ac dubitatione proxima &
 quasi consanguinea est Medicinæ, vsque adeò
 negligatur, vt ancillulis, & mediæ plebe qui-
 busuis, perfunctoriè, ac veluti per transfennam,
 tractanda committatur: cùm olim Regum &
 principum virorum, vt alibi ostendimus, sum-
 mo illa fuerit studio & curæ non postremæ.
 Sine ludicris artibus, inquit Columella (qui
 rem hortensem diligenter, si quis alius, tracta-
 uit) atque etiam sine causidicis, satis fœlices o-
 lim fuere, futuræque sunt vrbes: at sine agri-
 cultoribus, & hortorum colonis, vrbeis, ne lon-
 giùs sit eundè, incolentibus, vel non ita procùl
 2 3   degen-

EPISTOLA

degentibus, nec consistere mortaleis, nec urbanos & agrestes ali posse, certum est.

Hæc sunt, Senator amplissime, & Abbas prudentissime, quæ me inuitarunt, imò verò impulerunt, ut quatuor iam dicta Hortensium opuscula, castigatiora, auctiora, & ut conferenti cum prioribus liquebit, locupletiora in lucem denuo exire libenter annuerim: & sub tui nominis clypeo, ceu sub Palladia Aegide, medica hæc Hortensium Artificia peregrè proficisci, & per hominum manus volitare, haudquaquam molestè sustinuerim, tibi que candidissimè ac libentissimè deuouerim & obtulerim, tantisper dum meliora & paulò sublimiora tibi meditamur. Dignaberis itaque mei erga te animi *μνημόσυνον* istud qualecunque eo vultu ea que manu accipere, qua nuper Hortorum secreta nostra, tibi ex animo nuncupata excipere dignatus es.

Verum enim uerò, morosus quispiam hinc forsitan insurget, me que inflatis buccis, ad conuicia usque obiurgabit, quod de tuis virtutibus, autoritate, & eruditione, cum in hac libri nuncupatione tum etiam alterius, ne verbum quidem faciam, præter aliorum morem & modum. Huic respòsum velim, id à me consultò factum esse, quòd certò sciam te laudanda multò libentiùs facere, quàm facta fuisse audire: te que malle tacita laudum tuarum cogitatione, quàm publica illarum prædicatione frui:

NVNCPATŌRIA.

frui: quod prudentis esse, ecquis sanæ mentis
denegabit? Sed hæc in præsentiarum satis, vel
fortasse plura quàm oportuerit, præsertim a-
pud occupatissimum Senatorem, quem Deus
Reipublicæ & nobis & amicis omnibus diu
incolumem seruare dignetur. Lutetiæ,
Calend. Februa. anno restitu-
tæ salutis humano generi,

1575.

LECTORI

LECTORI CANDIDO.

ET AMICO.

COGIT O frequenter, amice Lector, quî fiat ut hodie, si aliâs unquam, medica remedia, præsertim quæ cõposita vocant, in tantum venerint despectum, & tã præsentem nauseam, ut, vel solo nomine audito medicamenti cuiusvis necdum visi, aut gustati, ita ex tempore fremant, vomituriant, & impallescant pleriq; ut gelidæ videantur mortis imago. An quæ in tam multiplicẽ & multiformem varietatẽ venerit medicina (quæ, Plinio autore, vna & sola imperantibus imperat) ut, vel leui morbo profligando, herbarum, radicum, seminum, florum, & aliorum, horrendi plerunq; gustus & odoris, diversiq; generis medicaminum, tota, ut sic dicam, plaustra cumulatum, & (si ita licet loqui) farciminatim ac variegatim præscribat, & variè à pharmacopœis miscenda, tribulanda, & ad nauseam usque sumenda exhibeat? cùm olim illa ipsa, vel amplissimo Senecæ testimonio, paucarum herbarum fuerit scientia, quæ in tam variam & tantam alicubi medicamentorum farraginem hodie est progressa, ut, vel ad eorum conspectum sicuti diximus, vel mentionem, aut odorem, vomituriât fere omnes, imò verò derepente vomât pleri-

plærique, & nonnunquam per inferiora aluum largiter exonerent, ac si deiectorium pharmacum haufissent: prout ventriculi eorum vis expultrix sursum, vel deorsum irritata fuit. Hinc nimirum, scribit Antonius Guainerius Papiensis medicus exercitatissimus, se vidisse Ducis Sabaudiaë medicum catapotia è pharmacopolio domum ferentem, ab illis, solo odore, tam strenuè purgatum, quàm si illamet catapotia deglutiisset. Verumenimverò non minùs memorabile quàm admirabile habendum puto, quòd Antonius Musa inter medicos Italiaë celebris, eam in rem de se, necnon de matre, & sorore ad hunc scribit modum. Mihi vsu venit vt dum Colocynthidem tractarem, & præsentibus matre ac sorore illam manibus aperirem, ego solo illius attactu, illæ verò odore, adeò soluti fuimus, vt nullus nostrùm fuerit, cui venter decies magna perturbatione commotus non fuerit. Ex quo mirandum non est si odore pharmacorum quæ huiuscemodi simplicia medicamina violenta, turbulenta, & penè dixerim, venenata admittunt, tactu, nedum odore & gustatu, immò verò cogitatione & apprehensione nonnullos offendant, & in illis deiectorij medicamenti locum obtineant. In quam rem dicam quòd mihi aliquando contigit. Imperaueram cuidam sacrafico catapotia, à quibus summè abhorrebat, nihilominus morbi quo tum prehendebatur status illa seriò exigebat: Cùm autem ille medicam nostram schedulam, tota die manu meditabundus gestasset, nihil magis cogitans, quàm illa catapotiorum sarcina se posse eximere & liberare, sub vesperam dum pharmacopœum, vrgente morbo,

bo, adire fatageret, ecce, ventris tantâ saburrâ est leuatus, vt postridie lætabundus medicam illam scriptiunculam ad me retulerit, dictitans gestationem illius, septenæ purgationis & deiectionis loco ei fuisse præcedente nocte, & ob id bellè valere, & immensas gratias mihi agere. Audis, Lector candide, audis, quid cogitatio & apprehensio pharmacorum, nedum sapor & odor, in multorum corpora exerceat. Narrabo aliud quod hisce oculis vidi, nimirum hominem eruditum, qui quoties iter faciebat proximè pharmacopolium in quo purgans aliquod pharmacum miscebatur, percepto eius odore, vix domum reuersus, vsque adeò soluta erat aluo, vt id ipsum pharmacum sumpsisse videretur.

Notus est mihi itidem alter non obscuro loco natus, qui in pharmacopolio quopiam vel tantillum moratus, adeò aluum sibi sentiebat moueri, vt foras illâ depositurus è vestigio exire cogeretur, excitata facultate expultrice à viroso & tetro pharmaci cuiuspiam odore, vel illius saltem apprehensione, à quo totâ abhorrebat naturâ, id cum plærisque commune habens. Sed in his versatum satis: è quibus facile colligis, Lector optime, pharmacorum vsum permultis adeò exosum, & præter illorum naturam esse, vt mori centies malint, quàm ab eis semel, vt loquuntur, excarnificari, ob causas prius enarratas.

Quod cum animaduernerem, priscorum vestigia insequendo, & deliciarioribus palatis, exactiorisque sensus stomachis inseruendo, & visui, olfactui ac gustatui omnium obtemperando,

L E C T O R I.

do, præfens hocce Opusculum, ex probatorum
placitis concinnatum, auctum & castigatum,
multisq; locis locupletatum, in commune
bonum foras prodire non recusavi.

Quod felix faustumq; fit
precor, &
opto.

SUMMA

SVMMA ET PRAECIPVA CAP-
TA EORVM QVAE CONTINENTVR IN
Libello de medicandis hortensium mate-
rijs, vt corpus blandè & absque
noxa purgent.

Praefatiuncula, in qua de officio docti & prudentis
medici, cum scopo & instituto Autoris. folio 1.

De eligendis & apparandis materijs, ad hortensium me-
dicationes idoneis, cum earundem electione, & cata-
logo. fol. 3. & seq.

Modus primus medicandi arbores, vt illarum fructus cle-
menter corpus purgent. Vbi de arborum ad id ac-
commodarum electione. fol. 6. & seq.

Modi sex, eam in rem admodum pulchri & perfaciles.
fol. 8.

Artificia alia ad id expedita & probata. fol. 12. & seq.

Aliae arborum medicationes ad effectus alios quàm pur-
gandi corpus, summa animaduersione dignae. fol. 15.

Fructibus arborum odores & sapes quosuis, necnon e-
tiam colores posse eleganter ac facile comparari. 16.

Arbores duae valde admirabiles, & ferè prodigiosae.
17. & seq.

De collectione, repositione, custodia, & vsu fructuum
medicamentosorum, & alijs in Dendriatria obser-
uandis. 19. & seq.

Quomodo fructus tam aestiui quàm autumnales, iam de-
cerpti & asseruati, medicamentosi & purgantes e-
uadent. 21. & seq.

Quomodo aliae hortenses materiae ab arboribus, deiecto-
rias facultates induent, & sapes ac odores varios
admittent. 25. & seq.

Vites

I N D E X.

*Vites modis varijs medicari, vt earum vuae, & vina ex
ijs expressa, corpus absq; molestia purgent. 27. & seq.
Alia vitium, vuarum & vinorum medicationes pulchrae
& ingeniosae, ad somnum, contra venena, & alia.
29. & seq.*

*Quomodo carnes alitum varij generis, & quadrupedum
minorum medicamentoſa fiant, vt corpus ab incre-
mentis blandè purgare queant. 31.*

**CAPITA COMPONENDORVM VI-
norum quæ corpus variè purgent, ac di-
uerſis morbis clementer ſuc-
currant.**

P*raefatiuncula, vbi de varijs antiquorum vinis fa-
ctitijs ad diuerſos effectus. fol. 35.*

*Vinorum medicamentoſorum artiſicioſa aliquot concin-
nationes, tam per vindemiam, quàm alio quouis tem-
pore. 37. et seq.*

*Alia eorundem vinorum compositiones, magis trita, & à
plurimis experta. 39. & seq.*

*Quaedam obſeruanda, cùm in præcedentibus, tum etiam
ſequentibus, pro exacta Oeniatria. 41. & seq.*

**VINORVM MEDICATORVM PAR-
ticulares aliquot formulæ & præſidia, ex
Græcis Florentini Georgicis.**

Vinum factitium ex Roſis, Anetho, & Aniſo. fol. 44.

Vinum ex Aſaro, Pulegio & Fœniculo. ibid.

Vinum ex baccis Lauri, Petroſelino & Conyza. ibid.

Vinum ex Ruta, Fœno græco, Hyſſopo, & Apio. ibid.

Vinum ex Abſinthio, necnon Thymo. ibid.

Ex

I N D E X.
EX M. CATONE.

- Vinum factitium ad aliū mouendam.* 46.
Vinum concinnare, si lotium difficiliter transibit. *ibid.*
Vinum ad Ischiadicos. *ibid.*
Vinum ad tormina, & si tinea & lumbrici molesti erunt.
ibidem.

- Vinum ad dyspepsiam, & stranguriam.* 47.

EX DIOSCORIDE.

- Vinum Rhodites seu è Rosis.* 47.
Vinum Absinthites. *ibid.*
Vinum Hyssopites. 48.
Vinum è Betonica. *ibid.*
Vinum è Thymo. *ibid.*
Vinum ex Asaro & ex Dauco. 49.
Vinum Saluiatum, & Marrubiatum. *ibid.*
Vinum ex Apio, Anetho, Fœniculo, & Petroselino. *ibid.*
Vinum Granatorum. *ibid.*

Ex Arnaldo Villanouano & alijs.

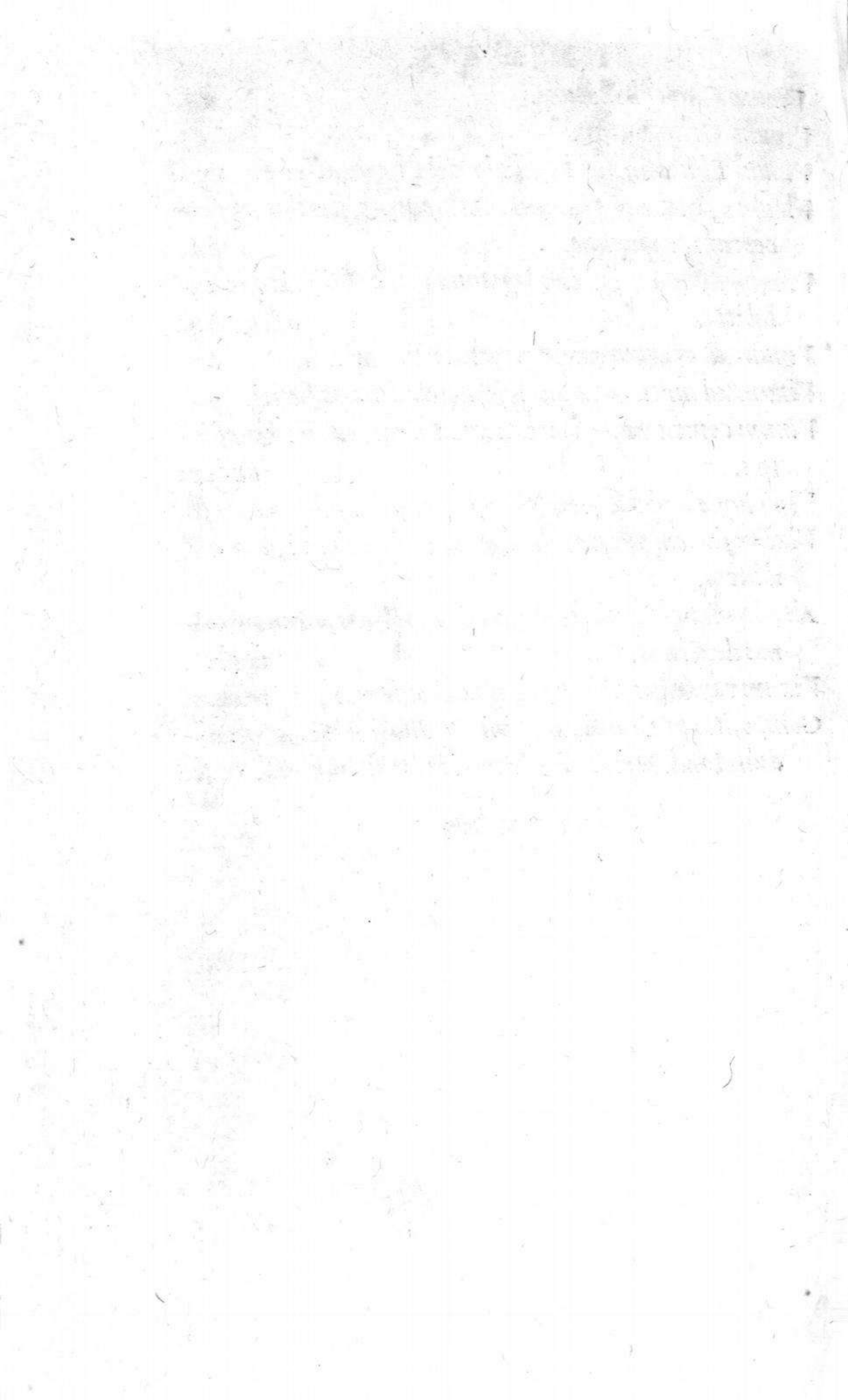
- Vinum mirabile pro melancholicis.* 50.
Vinum Cardiacum, seu cordiale. 51.
Vinum Passulatum, vel vuarum Damascenarum. 52.
Vinum Cydonites, siue Cotoneorum. 53.
Vinum Rosmarinatum. 55.
Vinum obstructiones aperiens & melancholicos emen-
dans. 57.
Vinum ad oculos. *ibid.*
Vinum Enulatum. 58.
Vinum Saluiatum, Hyssopites, Fœniculatum, Eryngia-
tum, Anisatum. 58. & seq.
Vinum Rhodites, siue è Rosis. 60.
Vinum Halicacabi siue de Alkekengi. 61.

Vinum

I N D E X.

- Vinum Caryophyllatum.* 62.
- Vinum Gramineum.* 63.
- Vinum Ebulatū, seu ex Ebulo vel Chamaecte.* ibid.
- Vinum, foetum in gravidis continens, & steriles ad conceptum reparans.* 64.
- Vinum Guaiaci, & eius legitima compositio, atque exhibitio.* 65. & seq.
- Vinum ad praecautiōem generationis calculi.* 69.
- Vinum ad maculas, sordes & defædationes faciei.* 70.
- Vinum contra ventositates, raucitatem, tussim & asthma.* ibidem
- Vinū aqueū ad deludendos infirmos sitibundos.* 71. & se.
- Vinum faciem purpurissans, & egregio colore illustrans.* ibidem.
- Aliud vinum faciem erugans & expoliens, necnon manus dealbans.* ibidem.
- Vinum reparans visum, & illum conseruans.* ibidem.
- Compositio præstantissimi vini & diluti è Sena, secundum Ioan. Mesuem & Andr. Matthiolum.* 72. & se.

F I N I S.

ANTONII MIZALDI
MONLVCIENSIS, MEDICI, PVL-
CHRA ET ARTIFICIOSA METHODVS
comparandorum fructuum, olerum, radicum, vua-
rum, vinorum, & carniū, & aliorum quæ cor-
pus blandè, & clementer absque noxa
vlla repurgent.

ELEBRIS ille & exi-
 mius medicus **A R-**
NALDVS A VILLA
NOVA tradit in eo
 Opusculo quod de re-
 gulis generalibus cu-
 rationis morborū edi-
 dit, prudētem & pium
 medicum fatagere de-
 bere imprimis, vt me-

cinalibus; cibus, potius quàm puris medica-
 mentis morbos expellat. Circumspecti ita-
 que, ac sapientis medici ingenium ac studium eò
 maximè conuertetur, vt purgantiū medicamen-
 torum quæ vel sanis, vel ægris imperat & præscri-
 bit, sapor, odor, &, quoad eius fieri potest, color
 grati ac blandi reddantur: vt sumentium oculi
 absque vlllo horrore quod offertur aspiciant, na-
 res sine despectu olfaciant, lingua absque nausea
 degustet, ac ventriculus cum vniuersi corporis
 assensu, iucundè & perlibenter amplectatur. Nec
 temerè, nam vt foetida, ingrata & minùs placen-
 tia stomachum subvertere ac contristare solent,
 sic odorata, iucunda, ac grata eundem exhilarare

Sapientis &
 circūspecti
 medici offi-
 cium.

Quænā sto-
 macho pla-
 ceant, & di-
 spliccant.

b

& ro.

& roborare consueuerunt. Odore enim iucundo fit, vt non modo iucundius fit medicamentum, sed etiam eo odore spiritus animalis vnà cum vitali iucundissimè reficiatur. Hinc nimirū graueolentia tam sani, quàm egri omnes libenter fugimus. Debent itaque medicamenta purgantia iucunda esse, quatenus licet & fieri potest, vt à ventriculo placidè comprehensa & amplexata in actum facilè deducantur: & ne ex insuauiate nauseam, flatus & fluctuationes pariant. Res ea, ardua sanè, si aliàs in votis fuit vnquam, hoc maximè tempore, esse debet. In quo non tam fastidientes sunt stomachi, quàm delicatula hominū palata, ac morosi, intractabiles & indignabundi ægrotantes. Nā vel audito solius pharmaci, ceu carnificis cuiuspiam, nomine, necdum viso eo aut gustato, vsq; adeò fremunt, nauseant, cōmouentur, desudant, & expallescent, vt nihil mors in illis cōmutatura videatur. Quod dū sollicitè animaduertērem, preciū operæ faciurū me putauī, si pro ingenij mei tenuitate, facilè & expeditā methodū proponerē, qua duce quibus deinceps in suo hortulo, ne longius eundum sit, olera, radices, fructus, vuas, &, vt paucis dicam, solita alimenta, in pharmaca & medicamenta purgantia, salubriter ac iucundè possit conuertere. Quæ non minūs grata, quàm salutari impostura, beneficium nec præuisum, nec expectarunt (saltem nescientibus) summum adferent. Nam siue manducabuntur, siue ex decocto, vel aliter, haurientur, corpus adeò blandè, & absque vllō tædio, à superfluis & grauantibus excrementis vacuabunt, vt qui sumpsit, dicat, nihil sibi oblatum fuisse, nisi quod assuetum, familiare & quotidiana-

Fastidientes
& morosi
huius ætatis
stomachi.

Autoris scopus
& institutum.

MEDICA ARTIFICIA. 3

tidianum erat, applaudente visu, olfactu, gustatu, & ventriculi, corporisque vniuersi, assensu, vt diximus, & complexu sanè quàm grato. Constat tanti artificij lapsis hinc annorum duabus chiliadibus, plus minùs, autores ac inuentores omnium primos fuisse Pœnorum & Græcorum solertes Geoponicos, ac medicos. A quibus, **Catalogus** ceu per manus, tam nobile & salutare inuentum eorū quidē accepit, & diligenter excoluit M. Cato, Dioscorides approbavit, Columella non ignorauit, Plinius proposuit, Ioannes Mesuæ intellexit, Pallas non omisit, Arnaldus Villanouanus multum locupletauit, & neotericorum medicorum, qui rerum experimenta profitentur, diligens obseruatio apprimè confirmauit, ac mirandum in modum adauxit. Beati medici, inquit summus ille philosophus & medicus à Villanoua, quibus Deus scientiam arcanorum naturæ impertiuit, & secretorum suorum conscios fecit. Honoratiles, ait, quoniam illos elegit Altissimus, & naturæ quasi socios esse voluit. Sed, prò dolor (inquit) multi sunt ad medicinam vocati, pauci verò electi. His positis superest, vt rem, quod dicunt, acutangamus, & vnicuique facili methodo ostendamus, quonam pacto deinceps in suo hortulo copiam salutarium ac suauiter purgantium medicamentorum, sibi & amicis comparare facile poterit. Sic itaque à verbis ad rem transeo.

Catalogus
 ceu per manus,
 tam nobile & salutare
 inuentum eorū quidē
 accepit, & diligenter
 excoluit M. Cato, Diosco-
 rides approbavit, Columella
 non ignorauit, Plinius
 proposuit, Ioannes Mesuæ
 intellexit, Pallas non
 omisit, Arnaldus Villanouanus
 multum locupletauit, &
 neotericorum medicorum,
 qui rerum experimenta
 profitentur, diligens
 obseruatio apprimè
 confirmauit, ac mirandum
 in modum adauxit.

Sententia vere aurea, sed hodie parū animaduertenda.

De eligendis & apparandis medicis materijs instituto idoneis. CAP. I.

OMNIVM primùm, si fieri potest, ineunda est amicitia fidi ac periti alicuius medici:

b 2 & eo

& eo præfente, apud quempiam Pharmacopola-
 lam vel herbarium, rerum medicarum diuitem,
 feligenda (fi aliter non liceat) fequentium medi-
 camentorum fimplicium, purgando corpori ac-
 commodatorum, fyluula: vt hortenfes materias
 variè purgantes experiaris. Sed medicamenta
 ea, recentia, &, quoad eius fieri poterit, fuccofa,
 ac è multis felecta effe debent: non exfucta, mar-
 cida, cariofa, olida, vieta, & ob id viribus ex-
 haufta, fco poquè tuo prorfus inutilia. Si talia
 comparari non poterunt, fàitem his proxima e-
 ligentur, & vbi operandum erit expurgabuntur,
 eluentur, &, fi opus erit, negligenter contunden-
 tur, ac die vno, vel horis aliquot, ficuti oftende-
 mus, in aqua, vel alio idoneo liquore, macera-
 buntur: vt ad ingenium redeant, & collabentes
 vireis recolligant, ne frufretur opus, qua dice-
 mus methodo, aggrediundum. Verumenimue-
 rò, priùs quàm illi manum admoueamus, iucun-
 dum erit ac fanè quàm vtile, noffe facultates me-
 dicamentorum, quibus hortenfes materiæ im-
 bui debent, vt hinc medicatæ ac purgantes eua-
 dant, pro tibi propofito fco po. Auspicabimur
 itaque catalogum à medicamentis, quibus M.
 Catonem, & ante illum Pœnorum, Græcorum-
 que geoponicos ac medicos ea in re vfos effe legi-
 mus. Hinc gradum facturi ad recentiorum ob-
 feruationes, & eorum maximè quos arcanorum
 naturæ locupletes effe nouimus. Veratrum feu
 Elleborus, præfertim niger, quo maximè vfi fue-
 runt præfici, vtramque bilem ac pituitam purgat.
 Colocynthis pituitam & bilem cum humore
 muccofo à neruis. Scammonea (fuccus scammo-
 nij plantæ) necnon diachridium, feu scammo-
 nea

Electio me-
 dicamento-
 rû huic infti-
 tuto ido-
 neorum.

Catalogus
 medicamen-
 torum hor-
 tenfium cû
 facultatibus
 eorundem

nea præparata. Bilem atram, nec non flauam, ex sanguine & partibus longinquis, perinde atque planta ipsa. Tithymali omnes, quorum genus agnoscit Esula, pituitam, aquas & atram bilem. Cucumer agrestis, vel asininus, cuius succum E-laterium vocant, pituitam & muccos à neruosis partibus. Turbith, pituitam. Lathyris, aquas & pituitam : quomodo etiam Ricinus seu palma Christi. Thymelæa, quæ Persis Mezereon dicitur, bilem, pituitam & aquas. Hæc à priscis inter arborum & vitium medicamentosas & purgantes materias, connumerata lego. Quæ si quis obijciat recenseri inter violenta pharmaca, & ob id parum tuta esse : huic responsum volumus, illorum vim ac furias frænari & alterari succis contrariarum qualitatatum, quibuscum miscentur, & vt ita loquar, concorporantur, ac transsubstantiantur. Adde quòd illorum impetus frangitur, & si quæ insit virulentia, coërcetur via, modo, ac tempore transmutationis quam subeunt, vt causas alias omittam. Recentiores qui rerum secreta vigili studio rimantur & perquirunt, de obseruatione sæpius repetita promittunt arbores, vites, radices & plâtas, etiam medicamentosas euadere, à simplicibus pharmacis purgantibus, quæ hodie nobis in familiari sunt vñu, & summa carent violentia. Cuiusmodi sunt Poly-podium, Epithymus, Càrtamus, Sena, Hermodactyli, Agaricus, Rhabarbarum, Tamar Indi, Myrobalani, & alia, vt paulò pòst dicemus. His iactis fundamentis, structuram medicationum aggredior, & sic *δενδρῶν φάρμακων* nostram instituo.

Responso ad
quædam ob-
iecta.

Quomodo selectarum arbuscularum fructus ita medicamentosi euadant, ut corpus clementer absque molestia purgare possint.

CAP. II.

Quæ arbores eligendæ huic artificio.

Primus modus medicandæ arborum.

CVM volueris tibi comparare fructus purgante facultate, aut alia dote, ut scribemus, præditos, eliges de multis arbusculam cuius tibi visum fuerit generis, sed ferentem fructus generosos ac suaues, humilem et parum supra terram extantem, iuuenem, quæ bimatam, aut trimatam non excefferit: in aëre libero & perflato educatam, læto solo natam, & ab hominum, pecorumque iniuria prorsus exclusam. Hanc per veris initia, dum omnis parturit arbor, vel paulò antè ut feret anni tempestas & natura, non nihil supra radicem, ima parte findes, sed cortice clementer tractato, & nulla iniuria affecto. Deinde impactis fissuræ cuneolis osseis, vel ligneis, per longitudinem ad sesquipalmum, plus minus, pro arboris corpore & modulo, illam aperies: statimque quod ad apertum erit, emedullabis, si medullam quidem habuerit caudex. Quòd si fissuram non possit admittere, non nihil ultra matricem, ex alto terebrabis, & apto instrumento, medullæ portiunculam, vel eius loco, matricis, aut cordis, ut vocant, quidpiam auferes, vel derades. Ioanni Mesuë hîc satis est arborem locis duobus vel tribus, vnius palmæ interuallo, tenuiter perforari, absque vlla medullæ spoliatione, ut mox dicemus. Quòd si nec terebrationem etiam sustinere possit, ineunda erit via alia, sicuti postea docebimus. Vbi fissuram, aut foramen diligenter expurgaueris,

gaueris, pharmaco ex superioribus aliquo, vel Hæc summè
 elleboro nigro tufo, vel scammonia, aut colo- notanda, ceu
 cynthidis succo vel elaterio aut alio, iuxta sco- vniuersalia.
 pum tuum electo, non nihil tufo, & si opus fue-
 rit, macerato vtrunq; ita inescabis, farcies, ac fa-
 turabis, vt prouerbij memineris, *Ne quid nimis.*

Nam ibi quidquam nec pressum, nec pius æquo
 addensatum esse oportet, vt nutritioni arboris,
 & transpirationi suus detur locus, possitque per
 medullarem syphunculum, aut matricis du-
 ctum, vis medicamenti vnà cum alimento sur-
 sum liberè ferri, & formando, fouendoq; fœtui
 sensim subministrari. Posteaquam id ritè perege-
 ris, tum demum latera plagæ, & fissuræ, ablatis
 cuneis, ita committes, & vtrinque adduces, vt
 nihil interhiet, aut difflatum, vel rimulã admit-
 tat: circumposito etiamnum vulneribus Cato-
 niano emplastro: quod argilla constat, vel creta,
 & arena cui bubulum finum recens admistum
 fit, & ad lentorem vsque subactum. Sunt quibus
 abundè satis fit, cum Columella, paleato luto be-
 ne subacto; plagas obducere, & superiori parti
 vulneris, muscum, cespitem, cerã, aut picem, te-
 nero cortice vestitam apponere, ne pluuia illaba-
 tur, vel à frigoribus, pruinis, niuibus, grandine,
 aut aliter, arbuscula desuper offendatur. Po-
 stremò, omnia vimine, aut vinculo alio diligen-
 ter obstringuntur, ne diffluant, aut bestiarum
 occurfu, dissiliant. Eadem planè seruabitur dili-
 gentia in muniendo & resarciendo foramine:
 nisi quòd ad eius ostiolum, paris magnitudi-
 nis, & formæ teres lignum sic intrudetur, vt ex-
 actè foramen claudat. His ad vnguem & op-
 portunè actis, arbuscula suæ relinquetur

Emplastra
 vulneratis
 arboribus
 idonea.

Pulchra Phi-
 losophia hor-
 tunsis & ru-
 stica.

naturæ, vt fructus, fauente cœlo, probè coquat, & suo tempore decerpandos foueat. Quos experieris eadem facultate præditos, quâ intrusa medicamenta. Ex quo verè dici poterit, *Patrem sequitur sua proles*. Ioannes Mesuæ Arabicæ medicinæ Doctor præstantissimus docens quomodo fiant pruna quæ aluum subducant, & corpus vacuent, ad hunc scribit modum. Truncum arboris pruni, duobus locis, vel tribus, vnius palmæ interuallo, tenuiter perforant, immissoq; scammonio lutant: pruna ob id purgantiora euadunt. Dantur succo, vel decocto, cum saccharo, ad vnciam vnam. quo loco malè scribi puto, libram vnam. Cæterum, sedulò prospiciendum erit, ne ab erucis, aut alijs germinum prædonibus infestetur medicata arbuscula. Quod ratum esse hætenus obseruatum fuit, ob vim medicamentorum, quæ etiam in folia diffunditur. Vnde illa ad multa prodesse nouimus, raroq; vidimus ita medicatarum arborum foetus verminare.

Obseruanda
& cauenda
in hac Den-
driatria.

Modi sex medicandarum arborum, vt fructus ferant qui corpus clementer purgent. CAP. III.

Secundus
modus me-
dicandarum
arborum.

QVANDO arbuscula, quo diximus modo selecta, germinum lactescentes oculos aperire, & carbunculos, florum suorum rudimenta, pandere satagit, statim ac sedulò, vitiū more vndiq; est ablaqueanda, aut, si familiaris & crassius meloqui iubes, discalceanda, vsq; ad radicū fibras & venulas. Quæ vbi apparebunt, & ritè expurgatæ erunt, illis sursum ac deorsum fasciculos, vel, vt medicè, imò; verò Catonianè & rusticè loquar,

loquar manipulos aliquot, ex suprâ memoratis pharmacis, iuxta præscriptum methodum apparatus, sternes, consepelies, & infodies, superaggesta terra, optimo fimo debitè temperata. Si siticulosa erit anni tempestas, matutinæ & vespertinæ rigationis imbre quandoq; recreabitur arbuscula, & ita suæ naturæ in tempus, colligendis eius fructibus opportunum, relinquetur. Hæc prisca est medicandi formula.

Qui subtiliore sunt Minerua, & rerum arcana Tertius modo penitus scrutâtur, hanc viam, fœlici successu, indus medicâ-ijssse, mihi nunciarunt. Sub finem Martij, insignem darum arborum quempiam radicis generosæ arboris medium secant: Et quâ truncum vel caudicem spectat, in vas terreum humidis rebus, ijsque medicamentosis & purgantibus, plenum, ita inferunt, & hinc inde claudunt ac obstruunt, vt nihil effluere vel difflari possit. Tum demum regeſta terra, cælo & aëri arborem in autumnum, vel tēpus aliud decerpendis eius fructibus idoneum committunt: quo reuoluto, opus, si quidem necesse erit, initiante vere, iterant. Non dissimili artificio, quo Architectos, & solertes aliquot lignarios artifices, vti nouimus: dum sibi arbores comparare satagunt, quorum ligna variè figurata & picturata conspiciantur. Si quis loco medicamentorū, vel medicamentosarum plantarum, odores, vel odoratas aquas, aut quid aliud in vas, quo diximus modo, consepeliendum immiserit, non solum fructus arboris illius, sed folia & cortices, id ipsum miraculo quodam præ se ferre obseruabit.

Pulchra &
notanda.

Rei huius fidem de experientia sibi factâ constanter nobis faciebat, anno 1563. amicus noster

b

s

Petrus

Petri Bello-
nij cædes de-
ploranda.

Petrus Bellonius, librorum multorum præstantium editione, & totius Europæ & Africæ peregrinatione celebris, paulò antè, quàm impius ensis scelerati cuiusdam grassatoris, vel ipsiusmet Bellonij (vt fertur) famuli sub vesperâ, non procul à suburbijs Lutetianis, illū nobis sustulisset: dum Regios hortos, quibus erat præfectus, ex mandato Reginae matris, inuisere satagebat.

Quartus
modus me-
dicandarum
arborum.

Rem eandem paulò facilius assequeris, si antequam saluet medicanda arbuscula, circumfodis eius radicibus, sed nullo ictu iniurioso offensis, aquam macerationis & infusionis electorum scopo tuo pharmacorum vel plantarum purgantium, velut ex vbere sensim instillaueris, & dies aliquot id ipsum opportunè repetiueris, vel saltem vnaquaque hebdomade sollicitaueris, donec defloruerit, & fœtus sui plenum rudimentum tibi exhibuerit. Si Aquilo spirabit, & gelu regnabit, defendes quod dicunt à frigore myrtos. Quod fiet iniectis ad radices arbusculæ tuæ paleis multis fimo pingui superonustis: sed ita, ne fimum arborem propius contingat, & putrente suo calore illam funditus perdat. Id laboris & periculi euades, si frigoribus exactis, rem totam aggrediaris. Vbi retorrida erit æstas, sub crepusculum vtrunque, simili potionem, sed paulò dilutiore, arbusculam subinde refocillabis. Modus hic est admodum expeditus, & paratu facilis. Nā cuius promptum est, plantas, vt vocant, laxatiuas, vbiq; inuenire, & ex catalogo primi capituli p̄ arbitrio seligere, ac nonnihil contusas, diem vnū aqua multa macerare, & tum demum illa, quo dictum est modo uti. Hanc viam omnium præstantissimam esse scribit Arnaldus à Villanoua, in operibus medicandarum

Via medicandi præstatiss.

darum arborum, plantarū ac vitium, vt proprio dicemus loco. Nam malitia rerum valde alteratur per recessum facultatis earum in aliam substantiam. Ex quo, inquit, sine vlla noxa & periculo facilis sequi solet purgatio ex illis.

Si quis arbusculas huic negotio accommodas non habebit in suo horto, fundo, vel prædio, arbore quantūuis magna, ad hunc modū vti poterit. Eligat ex ea ramum quempiam generosum et bellè educatum, quem Gallica terebra, aut aliter, ad medullam, vel matricem vsque, & nonnihil ultra, perforet, factō satis amplo foramine, pro rami modulo. Deinde foramen illud medicamentis, vt dictum est, inferciat, obturet, vestiāt, liget, ac ita naturæ regendum permittat, donec maturos reddiderit fructus, & summè medicamento-
 fos, reliquis ex ea arbore nihil tale agnoscentibus. Modus hic tam est certus ac probatus, vt viderim quandoque pomiferam arborem, à perito artifice colono, quem vno aut altero colloquio institueram, ita medicatam & comparatam, vt quatuor ramis ex eodem trunco natis, poma diuersarum qualitatū & medicinarum proferret, ac alijs quatuor diuersorum saporū & odorū. Quod nec infitione factum erat, nec alio adulterandi artificio, quàm eo quòd hīc describimus. Erat & id summè in ea arbore admirandum, quòd neque folia, neque fructus ramorum ita medicatorum ab erucis aliquo modo infestabantur, alijs eiusdem vndique populatis & erosis. Venio ad reliquos Dendriatriæ nostræ modos, vt ex pluribus habeas vnde feligas.

Quintus modus medicandarū arborū.

Artificiū valdè pulchrū.

Sextus m

Sunt qui medicandas arbusculas opportuno tempore transplantent, sed ita, vt scrobi illis factæ rū arbor & de-

& destinatae, selectas herbas medicamentosas, stercoris loco, larga manu prius substernat, & radicibus defodiendarum circumponat, ac demum adobruat, remisto pingui letamine terre. Si feruida sequatur aestas, & insolens grassetur incendiū, quale per *κυνόδενδρα* saeuire solet, aqua macerationis plantarum substratis similibus, arbusculam idoneis horis reficiunt.

C A P. IIII.

Modi alij admodum faciles, expediti, & probati

Septim^o modus medicandarum arborum.

Quidam ex Dioscoridis consilio, in vino Phthorio, plantas multas, quibus inest purgandi facultas, ad imum truncum medicandae arbusculae disseminant, vel vndecumque implantant, & adeo profunde illarum radices infodiunt, ut radicibus arbusculae, si fieri potest, adhaereant. Quae ne resiccentur, aut tabescant, crebra rigatione hinc inde tempestiue occurrunt, sataguntque ut plantarum facultates purgatrices, ea perfusione, quasi vehiculo, alimentis arbusculae radicatum permisceantur, & sursum, vi ramorum attractrice, emulctrice, & vegetatrice, ad fructuum formationem & alimoniam, sensim attollantur. sed ita sunt coaptandae & disponendae huiusmodi plantae, ut arboris truncum amplectantur & coronent. Nam ex illarum ἀπερσία & effluuio, aliquid in amplexatam, insensibili transpiratione, abibit, & conformabitur. Quod sane absurdum esse non debet: cum videamus arboreos fructus plerisque, certarum plantarum sapes ac odores praeseferre, quas vel substratas habent, vel haud ita procul disitas. Sic quaedam mala, brassicam olent

Fulchra & notatu digna.

olent, quòd illam vicinam videant, eiusq; diurna & nocturna defluuia exhauriāt, ac modo imperceptibili, duce aëre, imbibant. Sic prætereà, vina quædam plus alijs diuretica esse experimur: licet in eodem tractu & fundo omnia nata & educata sciamus. Quod vicinis & focijs herbis ac radicibus, quibus facultas inest ciendi vrinas, ascribendum duco.

Non defuerunt qui fissuras, aut terebrationes medicandę arbusculæ, iuxta primã methodũ artificiosè factas, compositis medicamentis purgantibus oppleuerint, & reliqua præscripto ordine perfecerint. Quod quàm fœliciter, nondum ex illis audire licuit.

Noui quosdam qui ramum ex selecta arbore ita raptum & vulsum vt aliquid de ea secum auferret, ac generosis fructibus scateret, figulino vase, aut ligneo cado, stercorata terra saturo, altissimè infodiebant, & plātulas purgante facultate præditas, hinc inde comites illi dabant, estuq; vigente, aqua macerationis plantarum confimilium, diluculo, & vespere, larga manu irrigebant. Id tandiu, positis interuallis, repetentes, donec fructus adultos, & ad vnguem maturos iudicarent. Modũ hunc verissimum esse, mihi certò asseruit quidam ex eorũ monachorũ ordine, quos Celestinos vocant. Nec alijs plantis se vsum asserbat, quàm ijs quæ in publicis cœnobij hortis occurrebāt: nimirum Lathyride, Ricino, Tithymalis, Viola martia, Malua, & similibus. Quarũ auspicijs, quo dictum est modo, cerasia, pruna & persica præcocia, sibi comparauit, quę clementer & absque tædio, aluum subducebāt, ad tres, quatuor, quinque, plures vel pauciores deiectiones,

Octauus modus medicandarum arborum.

Nobis modus medicandarum arborum.

pro

Pro assumptorum quantitate & numero. Addebat se hinc magnam gratiam & fauorem inijsse apud multos præpotentes ac diuites, quos participes fecerat fructuū suorum medicamentoſorū Quod hinc scriptum volui & adnotatum.

Decim⁹ modus medicandarū arborū.

Postremum erit, quod vna & altera obseruatione mihi hætenus fœliciter, & ex animi sententia successisse deprehendi. Sunt quædam præcocia & fugacia pomorum genera, quæ figlinis, aut ligneis vasis capacibus, aluntur, crescunt, fouentur & matureſcunt: dum poma dico, fructus eos cum Grammaticis intelligo, qui molli pelle vel tunica teguntur. Vbi illorum parentes arbusculas defloruisse, & fœtum adhuc informē, sua forma velle informare obseruo, tunc liquoribus ex maceratione simpliciu medicamentorum purgantium & scopo meo idoneorum, expressis, nascentes & adhuc lactescentes arbuscularum partus, velut ex vbere, blãdo instillatu & irrigatu foueo, idq; electis horis & temporibus, dies aliquot facere perseuero, paucis contentus fructibus & arbusculis: sed ijs generosis tamen, & ob id accuratè et sollicitè educatis. Si retorrida et sicca inualeſcit tēpeſtas, vt hinc fitire videantur, simili liquore, opportunis horis etiam refocillo, & ob rapidum æstum siticulofam terram, ad inebriationem vsque, diluo & irrigo. Hæc de medicandis arborum fructibus vt aluum subducant, satis erunt. Nunc demum nobis explicandæ veniunt aliarum medicationū formulæ, sanè quàm iucundæ & vtilis.

Arborum

Arborum medicationes aliæ, ad particulares effectus, pulchræ & animaduersione dignæ. CAP. V.

SI ab arbusculis tui horti, alia exigis medicamentaria auxilia, quàm præcedentia (quæ alio duntaxat lubricandæ fuerunt accommodata, & talibus humoribus vacuandis destinata, quales medicamenta ipsa mouere apta sunt) potes, pro concepto scopo tuo, quidquid visum fuerit, arbusculis ipsis, iuxta præscriptos modos, committere, & quodammodo implantare. Ita quæ si fructus habere voles contra pestem ac venena auxiliares, loco purgantium medicamentorum, commodè ac salubriter vsurpare poteris, theriacem optimam, vel mithridatium, aut radices alexipharmacas, & alia pesti ac venenis aduersantia (de quibus multa in nostris contra pestem Secretis) ijsque arbusculas tuas, qua dictum est methodo, imbuere, ac saturare. Si fructus *ὄπρωτιαι δένδρα ὄστροφοίφρα*, hoc est, somnum concilians habere satagis, plantas, radices, semina soporifera, & alia, arbusculis tuis non dissimili accommodabis methodo. Verum enim verò, priusquam manum de hac, quod dicunt, tabula remoueam, paucis admonebo quid Ioan. Langius aduersus fures fructuum hortensium et arboreorum scripserit. Catharidum vsus, inquit, nusquam commodiorem reperi, quàm si crudum earum puluisculum pomis, prunis, ficibus, perficis quoque, & alijs venustioribus fructibus ab ima arbore pendulis, inserueris, fissuramque reducta cute vel putamine celaueris & occultaueris. Hæc si pomorum fures de decerpta gustauerint, intolerabilis urinae dolor & stillicidium furtum illorum

Fructus contra pestem et venena.

Fructus somniferi.

illorum redarguet, ac supplicij grauitate pensabit. Sed de his satius fuerit tacere, quàm plura scribere. Alia penè innumera, pulchra & vtilia ex hisce progymnasmatibus & preludijs nostris, facile excogitare ac inuenire poterit Lector ingeniosus & industrius. Nam intelligenti, vt loquuntur, pauca sufficiunt.

Fructibus arborum, odores & sapores quosuis, nec non etiam colores, facile comparari posse.

CAP. VI.

QV AE haecenus de medicationibus arborum tradidimus, eadem etiam ad odores, sapes, colores, & alia quamplurima, methodo simili, fructibus comparanda & variè concilianda, transferri aptariq; possunt, applicatione rerum idonearum pro voto & arbitrio tuo selectarum ad id quod quæris & optas. Hinc scilicet, absque villo insitionis artificio & mangonio comparantur fructus, etiam per summam maturitatem acerbi, alij acidi, nonnulli austeri: quidam dulces, melliti, saccharati: pleriq; moschati, cinnamati, seu canellati, aut alterius saporis vel odoris, tam grati, quàm ingrati: &, vt paucis dicam, quales perito artificio formare visum fuerit. Quod verissimum esse, non tam de auditu, quàm ex gustu & odoratu, non semel exploravi & obseruavi. Imò verò (quod fidem superari multis videbitur) mora lutea, pyra rubra, ac mala cærulea, tam intus, quàm in cute, & ex sua quæq; arbore pendentia, non sine admiratione, aliquando conspeximus, contrectauimus, aperuimus, & gustauimus, sed
 nulla

Fructus di-
 uersorum sa-
 porum.

nulla saporis gratia, quæ coloribus illis adulterata fuerat, & hinc tota in pabulum oculorum potius quàm linguæ delicias, migrauerat. Miretur hoc qui nescit, nec intelligit multa in vasto mûdi huius theatro, miraculi loco esse, quæ ingeniosa hominum diligentia, artificioso medicamentorû adulterio, & solerti insitione, comite vbique industria & labore, in lucem protulit. Vnde rectè admodum scripsisse mihi videtur poëta.

Hortensis Philo-
sophia.

Ipsa nouas arteis, varia experientia rerum,

Et labor ostendit miseris, vsusq; magister.

Causa cum plerosque lateat, illis tantum miraculi & stuporis ingerit, vt præter naturam talia fieri credant. Res ea, cum in his quæ hætenus docuimus, & deinceps ostensuri sumus, tum maxime in varijs arborum insitionibus & florum varietate locum habet. Quarum ope & ingenioso artificio, medicamentorumq; & colorum mangonio solerti, fieri plerunq; videmus, vt vna arbor prodigioso spectaculo, diuersi generis, varij gustus, insueti odoris, necnon coloris & facultatis, poma, nuces, vuas, flores, & alia ab vno eodemque trunco emergentia, proferat. Quod exemplis duobus, penè prodigiosis, demonstrare ac illustrare pergam, licet id extra institutum esse videatur.

Mira artifi-
ciorum inge-
nia.

Arbores duæ summæ & prodigiosæ admira-
tionis. CAP. VII.

INcomparabilis ille rerum naturæ interpres Plinius, de insigni quadam arbore, hunc in modum scribit. Vidimus insitam arborem iuxta Tiburtes Tullias, omni genere pomorum onustam: alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde vi-

Pliniana ar-
bor admira-
bilis.

te, ficis, pyris, punicis, malorumque generibus: sed huic brevis vita fuit. Haecenus ille. Multo mihi prodigiosior videtur arbor ea, quam Ioannes Baptista Porta, Neapolitanus, describit in Opusculo suae Magiae naturalis. Vnam, inquit, nouimus arborem, delicias horti nuncupatam, crassitudinis & proceritatis non ingratae. Haec trifurcata erat, & in vno ramo vuas duas vinaceis vacuas, discoloris & medicatas gerebat: quarum altera soporem, altera alui deiectionem moliebatur. Secundus ramus persicum proferebat, ex persico & nucipersico, intervallis pluribus, & quae distinctum, & absque vlllo osse. Quod si cui inerat, nucleum dulcem vti amygdala dabat: & nunc hominum, nunc animalium faciem mentiebatur, diuersaque lineamenta demonstrat. Tertius, cerasia ex ossa, acida ac dulcia emittebat: adhuc mala aurea. Cortex floribus, rosisque confitus erat. Porro fructus ipsi debitam magnitudinem superabant, ac alijs dulciores & odoratiores erant. Verno tempore efflorescebat arbor, & ultra legitimum tempus suos foetus educabat: nam diu in arbore morabantur, & continuè foecunditatis orbem toto anno ministrabant. Per quosdam enim gradus poma sibi succedebant, & foetura interpolabatur. Brachia ponderibus inclinata procumbebant. Denique sic caelum & solum arbori fauebant, vt pulchriorem in tota vita non conspexerim. Haecenus ille: ex quo tam rarae arboris historiam huc proferre volumus, vt intelligeres,

Arbor prodigiosa & inaudita.

Arbor verè aurea, si talis vspiam reperiat.

Quantum ars ipsa valet, quantumque industria pollet,

*Et quantum insitio fecundos adiuuat hortos:
Necnon ingenium medicandi hortensia solers:
Queis fauet impatiens otij labor, optimus artis
Cuiuscunque dator.*

Sed dimissa insitione, de qua nuper Opusculum Arborum insi-
edidimus, institutum repeto, et ex diuerticulo in *insitio & medi-*
viam cœptam redeo: à qua (occasione data) ideo *catio multa*
nonnihil deflectere volumus, vt ostenderemus *possunt.*
artem medicandarum arborum cum insitione
copulatam, planè admiranda moliri, si in peritū
& industrium cadat artificem.

De collectione, repositione, custodia & usu
fructuum medicamentosorum: & alijs in
hac arte obseruādis. CAP. VIII.

ANte quàm propositam narratiunculā ag-
grediar, admonebo artis huius studiosos,
quòd medicationes hæcenus præscriptæ, mino-
rem materiam, rigationē & sedulitatem exigent
in arbusculis fructum paruulum ac molliculum
ferentibus, quàm ijs quæ illum maiusculum ac
duriusculum producant. Primi generis sunt, ce-
ralus, morus, prunus, persica arbor, antepersica,
præcocia, olea, & vitis. Secundi, malus, pyrus,
cotonea, amygdalus, iuglans & similes arbores:
quarum, vt i etiam superiorum, fructus non exactè
suas vires medicamentosas exerent, ante maturi-
tatem. Per quam die sereno, circa nouilunium,
alto Sole, blanda manu, absq; vlla iniuria, lesione
& vitio, fructus decerpentur, ac loco idoneo, vt
in nostris hortorum Secretis docuimus, in vsum
accuratè reponentur. Si custodiæ non erit locus,

*Admonitio
valde notan-
da.*

*Tēpus ac mo-
dus collectio-
nis & repositio-
nis fru-
ctuum.*

vel, quòd anni tempestas australis & pluuiosa, illam negauerit, adeò vt hinc à labe & corruptione periclitari videantur : vel quòd per imbres & nebulas collecti fuerint, & ob id excrementitio humore, putredinum parente, abundauerint. sublata omni mora, calente clibano (si per Solem minùs licet) aut craticulis ad focum suspensis, integri, si parui & tenelli erunt : vel bipartitò, aut quadripartitò diuisi, & ab interaneis repurgati, necnon depellati, si magni & diriusculi aderunt, paulatim reficcabuntur, ac blandè torrebuntur. His ita comparatis, illico mundis vasculis, vel calathis, papyro internè vestitis, reponentur, & accuratè seruabuntur. Si recepto more condire uoles, præclarè ac salubriter ages. Vfus omnium erit, vel ex propria cuiusque carne & pulpa, vel ex eiusdem iusculo & decocto, sicuti de prunis fieri solet per Ichthyophagiam, & esuriales ferias. Tempus utendi esto matutinum, vel paulò ante pastum, & nonnunquam sub somnum. Quantitas limitabitur pro cuiusque corporis modulo, ætate, sexu, temperamento, mouendi facilitate, vel difficultate, & medicamentorum, quibus imbuti erunt fructus, natura forti, cita, aut debili. In quam rem, tibi prudenter & opportunè consulendi erunt docti atque cordati medici. Quod vt facias, te etiam atque etiam amicè moneo, & valde cohortor. Penè omittebam q̄ fructuum medicatorum tam ossa, quàm semina, diligenter colligi debent, ac diligentius custodiri, ob vim medicamentosam quæ summa illis inest, non dicam aduersus lumbricos & interanea ventris animalia, liberandasq; obstructiones, sed & alia quamplurima, quæ hîc reticere malo, quàm paucis x-

Quomodo
siccari de-
beant.

Vfus, tēpus
& quantitas.

Pulchra &
valde notā-
da.

cis explicare. Habent de multis id solenne, quòd
 si implantentur, aut ferantur, quæ hinc emergent
 arbores, medicamentosum nescio quid præ se fe-
 rent. Quæ res in furculis aut ramulis, ex simili ar-
 bore detractis, & alibi inferendis, vel pangendis,
 locum vix habet: nec etiam in medicata arbuscu-
 la, si transplantetur ac transferatur. Nam mater-
 ni lactis & foli genitalis negata facultate, subla-
 toq; nutriticis assueto vberè, succos oblita prio-
 res, meritò à proprio temperamento, eoq; medi-
 cato, in aliud degenerare potest. Quare si voles
 vt ad ingenium redeat, & vires medicamentosas,
 penè exhaustas, resumat, medicatâ alimoniâ, qui-
 bus dictum est modis, refocillanda, ac instauran-
 da tibi erit. Nec id solùm in trãsplantatis & trãs-
 latis locum habet, sed etiam in ijs quæ nec cœlum
 nec solum mutant. Vnde par erit quotannis, aut
 saltem quoque biennio, recens medicamentum,
 siue simplex, siue compositum, aut antidotum,
 vel quiduis aliud, denuò illis accommodare.
 Quemadmodum ex Græcis Florentini Georgi-
 cis, transcripsit Neopolitanus Palladius, & ple-
 rique illo antiquiores.

Præcepta pro
 transplanta-
 tione.

Dignũ ani-
 maduersiõẽ.

Quomodo non medicati fructus, tam æstiuui,
 quàm autumnales, decerpti & domi
 asseruati, medicamentosi euadãt
 vt corpus repurgare possint.

CAP. IX.

HIC nequaquam silètio dissimulabo, quod
 multis summè desideratum, & cupidè ex-
 petitum scio. Quid illud? inquires. Quomodo ci-
 to, facillè, & quouis tempore, quilibet repositos
 fructus, siue verni fuerint illi, siue æstiuui, seu au-
 tumnales,

Res multis
 multorũ vo-
 tis expetita.

tumnales, ita possit componere, vt clementer & absq; nausea aluum moueant, & subducant, corpusq; à superfluis excrementis liberè ac blandè vacuent. Si patientem aurè mihi præbueris, paucis docebo. Omnium primùm à fido quopiã Pharmacopola tibi comparabis purgãtia aliquot medicamenta simplicia, ex eorum classe quæ violèta nō sunt. Qualia sunt Rhabarbarum, agaricus, sena, polypodiō, epithymus, semē cartami, myrobalani, thamar Indi, & similia. Vbi vnum, aut duo ex his, scopo tuo idoneis, probè selegeris, ex medici consilio legitimas ac sanas portiunculas, negligenter, si opus erit, fractas & contusas, horis aliquot, cum tantillo cinnamomi & seminū anisi, infundes, ac macerabis, in sero lactis, oxymelite, ptissana, vino, aqua, aut blando quopiam liquore, vt visum tibi erit, p corporis tui & partis anni, necnon aëris temperamento & statu. Deinde quidquid id erit, percolabis, clementer exprimes, & calidis cineribus, apto vasculo, superpones: ibiq; horis aliquot insuccabis, vt loquitur Columella, cōpuncta locis multis pruna, persica, pyra, ficus, cotonea, vel cerasia: ex his quę tibi ad manum erūt, nihil refert, modò Solem passa fuerint, vel clibano, vt diximus, reficcata, aut aliter asseruata. Vbi liquore illo medicato, & iusculo, affatim imbuta erūt, & pro rugosis obesula apparebunt valdeq; turgebunt, tum demū medicamentosa habebis alimēta, quę absq; vlla molestia, corpus, soluta aluo, blandè repurgabūt. Rem eādem foeliciter etiam experieris in vuis, quas Damasceñas nuncupant: magno ventriculi ac hepatis cōmodo, sed detractis prius, & ex illorum pulpa

Quomodo
reficcati fru-
ctus medica-
mentosi fiāt.

Primus mo-
dus.

Correctio seclusis vinaceis. Si insuauem quempiam gustum

vt

vt amarorem, acerbitem, vel quid simile, præ pravi gustus se tulerint medicata isthæc alimenta, saccharo optimo, aut puluere glycyrrhizæ, vel cinnamomi facile tegi, ac dissimulari poterit: adhæc aniso condito, vel coriandro præparato, aut huiusmodi artificio quoquam aromatico & dulci, pro cuiusque gustu ac palato. Quidpiam igitur ex ijs prægustabitur, aut vnâ mâducabitur vel sumpto illo medicamentofo cibo, statim deglutietur, vt contraria contrarijs emendentur.

Est modus quidã expeditus & salutaris, ita coquendorum in foculo cydoniorũ, & aliorũ quorumcunq; fructuũ maiorum, vt corpus à grauãtib; excrementis absq; vlllo tædio, torminibus ac fastidio clemẽter purgent: imò verò purgando, viscera roborent. Hunc qui nosse volet, velle autem debent omnes, percurrat aream tertiam, cãpi septimi, nostri Horti medici, seu Alexikepi, qui nuper rerum multarũ accessione locupletior & emédator in lucẽ prodijt: illic inueniet quod placuisse queat. Sed de his fufiùs agemus paulò pòst in vino Cydonite, & Hydromelo.

Secundus
modus.

Ioannes Langius, illustrissimorum Comitũ Palatinorũ medicus doctif. in quadam epistola ad Cyrlerũ, de medicatis fructibus ad hũc scribit modum. Accipe aquã aut vinum, in qua vel scãmonea, vel tithymali cortices, aut turbith, vel id genus fortium medicamentorũ, maceratũ sit: in quo pruna ficca ex Damasco, caricæ, vneque passæ, donec turgescant, maduerint. Hæc absq; vllis torminibus aluum leniter expurgant. Nam hæc sola virtute medicamentorum, exuta eorum substantia, imbuuntur. Hactenus ille.

Quartus

Cognoui qui antea commemoratos nobis fru

modus.

Etus, tam siccos, quàm recentes, nullo modo macerabant, sed eũ purgantibus medicamentis simplicibus, eis à medico præscriptis, & modicè fractis, si opus erat, raroq; linteolo deligatis, prunorum modo in vino aqua temperato, coquebant: & addito saccharo multo albissimo delicatis palatis edendos proponebant: vel solum eorum iusculum propinabant, & decoctorum carnem per setaceum excernebant, ac mundo vasculo repositam, in vsum idoneum, & tempus opportunum accuratè custodiebant: de eodem boue, vt dici solet, lora trahentes, vnaq; & eadem fidelia duos parietes dealbantes.

Quintus modus.

Doctus medicus in hac philosophia vbique consulendus.

Noui alios, qui fructus iam dictos, post longam macerationem quo nuper dictum est modo, blandè siccabant in clibano, & iterum ac tertio macerabant, & demum reficcatos, pyxide includebant, & quoties opus erat, excludebant, ac in vsum opportunè conuertebant, resperso multo saccharo optimo. Si vigeat æstus, in aqua rosacea macerabant: si hyems erat, suffocatis in vino pauco aliquot eorum buccellis, & copiosa sacchari aspergine dealbatis, liberè vtebantur, & quidquid erat vini superbibebant. Sed vt quod sentio verè dicam, non sunt hæc temerè tentanda absque docti medici consilio, perinde atque alia pleraque hæctenus scripta. Nam ille selecta medicamenta, ægrotantium affectibus, aut sanorum præcautionibus idonea seliget, & ad legitimum pondus, ac dosim, vt loquuntur, omnia deducet, iudicioq; & arte singula temperabit. Imò verò suo pte Marte, iuxta hanc methodum, noua comminiscetur artificia: quando non omnia possumus omnes.

Quo-

Quomodo lactuca, borrago, portulaca, & olera alia, adhæc cucumeres, cucurbitæ, pepones, raphanus, cinara, fraga, grossulæ, frambosia, & similes fructus ac plantæ, deiectorias facultates induent, & sapores ac odores varios admittent. CAP. X.

SI ad medicationes olerum, radicum, & plantarum multarum, prudenter referas quæ de medicandis arboribus nuper scripsimus, nouo hinc sermone opus non erit. Verum enim uerò, quia plantæ radicibus tam solidis non innituntur, quàm arbores, nec tam robusto donantur corpore, nascunturque plurimum seminibus, vel implantationibus, ac breuioris sunt uitæ, idcirco de illis peculiarem hinc instituemus narrationem. Si itaque semina plantarum titulo capitis huius propositarum, aut aliarum, maduerint triduo, vel quadriduo (antè quàm ferantur) in iusculo macerationis purgantium medicamentorum simplicium, initio huius Opusculi descriptorum, & siccata, vicibus iteratis remaduerint, ac ita optimæ terræ, pingui fimo saturatæ, ac diligenter subactæ, commissa fuerint, quicquid inde nascetur, medicamentorum seminum facultates ac ingenium referet.

Hortensium penè omnium medicatio- nes.

Primus modus.

Idem etiam continget, si medicamentosa illa macerationis aqua, vel iusculo, (seu cremore quopiam) pullulantes plantulas, & adhuc lactescentes, aliquot diebus, velut ex nutricis ubere, stilandò, & non mergendo, aut inebriando, opportunis horis foueris ac rigaueris: hinc enim alui solutionem facilem & corporis purgationem ab

Secundus modus.

illis cōciliabis. Si grauis æstus inferiora torrebit, eodem liquoris hauſtu illas fitientes, affatim, & identidem, ſed tempeſtiuè, (vt in arboribus dictū eſt) refocillare, ac recreare poteris.

**Tertius mo-
dus.**

Sunt qui per adoleſcentiam plantarum, radices earum blandè circumfodiūt ad capillares vſque fibras, ſed abſque vlla iniurioſa tractatione & eradicatione. Tum demum, purgantia medicamenta ſimplicia, propoſito ſcopo ſelecta, & nonnihil contuſa, ſi opus erit, earum nudatis radicibus ſparſim iniiciunt, ac diſſemināt (vt in arboribus diximus) regeſtaquē terra adobruunt, conſepeliunt, ac ita educati, creſcere, & medicamentari permittūt. Quod à multis factum, & ſalubriter expertum, verè ſcio.

**Quartus mo-
dus.**

Nonnullis abundè ſatis eſt dū plantulas transferunt, in ſcrobiculum illis deſoſſum mittere ac ſubſternere ſelecta medicamenta: deinde ſtercorata terra, & ſi opus erit, irrigata, omnia conde- re, ac ita cœlo & ſolo committere. Modos alios requires ex medicationibus arbuſcularum. Et quæ de liquoribus, & ſuccis medicatis ad plantarum radices infundendis, tradita ſunt, eadem etiam ad ſapores, & odores (de coloribus dubito) prudenter, ac ſolenter coaptare poteris, exemplo Ariſtoxeni Cirenei: qui, vt ſcribit Plinius, à patria deſciſcens philoſophia, & helluonum voluptati ac collegio ſubſcribēs, natas in hortis lactucas, veſperi vino mulſo rigabat, eoquē potu, donec ſatis ebibiſſent, ſatiabat: vt poſtridie, cū illuxiſſet, placētas virides à terra miſſas, ſe habere venditaret: dignum helluone inuentū, nedum philoſopho. Sed in medicamentoſo plantarum mangonio & artificio verſatum ſatis. Manum itaque

**Historia pul-
cherrima.**

Itaque ex hac tabula mouebo, vbi admonuero, quòd plantæ, quibus à natura inest purgatrix Pulchra & quædam lubricitas, vt violis martijs & maluis: notatu di- aut lactea substãtia & dulcedo, nõnihil etiã deie- gna- storia, vt lactucis: vel nitrosus succus, & ob id medicamentosus ac deiectorius, vt brasicæ & betæ: aut lenta & excrementitia humiditas, vt portulacæ: hæ, inquam, & similes plantæ, cura admodum sollicita, medicamentisq; multis non indigent, vt medicatę, ac purgantes euadant, cum id naturã ferè comparatum habeãt: & ob id modica alteratione indigent, vt medicamentosæ fiant. De peponibus, cucumeribus, & huius plume alijs, non dissimilis erit ratio, ob succum excrementitium, aquosum, & nonnihil lubricũ, quo largè scatent.

Vites varijs modis medicatas reddere, vt earum vuæ, & vina ex illis expressa, aluum clementer moueant, & corpus absq; molestia purgent. CAP. XI.

Secundum vindemiam, vbi vites ablaquean- Prisca me- tur, quantum putabis ei rei satis esse vini, tot dicandarum vites ablaqueato, & signato: earum radices cir- vitium phi- cum sarrito & purgato. Postea, veratri radices in losophia. pila contundito, & circũ vitem ponito: his ster- Primus mo- cus vetus, & veterem cinerem, ac duas partes ter- dus. ræ circũ addito. Radicibus vitis terrã insuper inijcito. Hoc vinum seorsum legito. Si voles seruare in vetustatem ad aluum mouendam, seruato: nec commisceas cum cætero vino. De eo cyathum sumito, & misceto aqua, ac bibito ante cœnam: sine periculo aluum mouebit.

Aliter

Secundus
modus.

Aliter, cùm vites ablaqueantur, signato quam-
piam, ne admisceas cætero cum vino. Treis fasci-
culos veratri atrii circumponito circum radices,
& terram insuper inijcito. Per vindemiam de his
vitibus, quod delegeris, seorsum seruato, cyathũ
in cæteram potionem indito, aluum mouebit, &
postridie perpurgabit, sine periculo. Hæc ad ver-
bum M. Cato in suis de re rustica Commentarijs.

Tertius mo-
dus.

Africanorum & Græcorum geoponici ac me-
dici, Catone multò antiquiores, hac incedũt via.
Sarmentum quod pangendum est, ima parte fin-
ditur, trium vel quatuor digitorũ mensura, sub-
lataque medulla, simplex medicamentum pur-
gans & deiectorium, ex his quæ primo capite re-
censuimus, contusum, medullæ loco intruditur.
vel compositi alicuius pulpa (quod præstantius
est) immittitur. Postea vulnus aut fissura, ne quid
effluat, idoneo emplastro tegitur, deligatur et ita
sarmentum terræ mandatur. Hæc Florentinus,
ex Græcorũ geoponicis & medicis vnus, & post
eum Palladius.

Quartus mo-
dus.

Recentiores fatagunt, vt vitis ablaqueatæ ra-
dices emundentur, deinde purgatis alicuius me-
dicamenti compositi succum, vel ex simplicis a-
licuius maceratione liquorem, affusione & riga-
tione, per dies aliquot repetita, affatim cõbibant
& exhauriant, maximè, dum noua de grauido
palmite gemma tumet. Hoc peracto, terram ra-
dicibus regerunt, & ante omnia diligenter cauēt,
ne tum gelidus & niuosus spiret Aquilo, radices
percellens, ac vires medicamentorum obrundēs.
Qui ex vite hunc in modum medicata nascentur
racemi, deiectorij erunt ac purgantes, perinde at-
que vinũ ex illis expressum, sicuti scripsit de ad-

notauit idem Florentinus, libro primo & secundo suorum Georgicôn. Modus hic sanè quàm facilis est, ac valdè expeditus, vt testatur Arnaldus à Villanoua, ob causas in arboribus expositas. Hinc nimirum visa, repertaq; est vua, vt ille idè scribit, cuius acinus quilibet aluum clemèter mouebat, habebaturq; res ea pro summo miraculo. Qui vuis & vinis albis oblectantur, vitem ac vina huiuscemodi medicata sibi comparabunt: qui rubris, contrà: quando, velle suum cuiq; est, nec gustu viuatur vno.

Est alius modus comparandorū huiuscemodi racemorum facultate deiectoria præditorū cum suis vînis, quem nec tacebo, nec tibi dissimulabo. Sarméta ex generosis vitibus, opportuno tempore feliguntur, & in vas aliquod semiplenum purgantibus potionibus, vel medicamentosis liquoribus, maceratione longa paratis, deponuntur: deinde illis terra optima remiscetur, ac tâtisper resoluitur, irrigatur & curatur, donec fermentorum & flagellorum oculi nitantur exire. Id vbi fit, more vitium cæterarū, idoneo loco circumspectè panguntur, summaque habetut curane iniuriosa tractatione, vel tantillum offendantur, & hinc ex suo membro excutiâtur. Qui inde nascentur racemi, pro facultate succi ac liquoris, quo imbutus fuerit palmes, medicati euadent, perinde atq; vinum quod ex illis exprimetur.

Quintus
modus.

Notandum
& cauendū

Aliæ vitium, vuarum & vinorum medicationes pulchræ & ingeniosæ, ad somnum, contra venena, & alia.

CAP. XII.

ETSI

ETSI quę hęc scripturi sumus, facile & explicatę colligi possint ex pęcedentibus, dicā nihilominus de illis aliter, paucis ac breuiter, quantū feret materia. Si loco purgantiū medicamentorum compositorū, aut diluti eorū, vel decocti simpliciū, quippiā ex ijs antidotis, quę somnum conciliant, in liquorę solutum, ad vitis radices ablaqueatas, tēpestiua rigationē effuderis, vel hypnoticas & somniferas plantas ijsdem radicibus consepeliueris: aut circū plantaueris (vt vult Dioscorides, in vino phthorio) tam vne quā calcata & pressa ex ijs vina, somnum facile conciliabunt. Idem fiet, si truncum vitis selectum, vt de arboribus diximus, Gallica terebra, aut alia, perforaueris, & eadem antidota foramini intruferis, ac vulnus, quo ostensum est modo, tractaueris, obduxeris, ligaueris, ac Deo & nature per miseris. Si theriacem, mithridatium, aut alexipharmacum aliud, eò intruferis (sublata si opus erit medulla) vel diluto eorundem, aut liquore macerationis plantarum venenis pugnantiū, radices imbueris, & frequenti rigatione, eaq; tempestiua, perfuderis, vitem habebis antidotariā, alexipharmacam, pestifugam, & venenorum, ac venenatorum omnium hostem capitalem: ad eò vt nullum animal veneno imbutum, sub ea stabulari audeat, ac stationem aliquā capere. Quin etiam aiunt acetum ex vino vitis huius antidotarię & theriacalis factum, necnon vuas passas, miram habere facultatem contra toxica, pestilentē aërem & morbum, venenatorum morsus, ac alia pleraq;. Quibus deficientibus, proderunt etiam, vitis eiusdem folia trita, & venenatorum ictibus apposita. Quòd si rursus horum omnium penuria

Vitis somnifica qualiter fiat.

Vitis antidotaria, & venenis pugnans.

Mira vitis theriacalis efficacia

ria fuerit, cinis sarmentorum hominē à periculo vindicabit. Nam & citra theriacem vitis cuiuscunq; sarmentum, aduersus morsum canis mirè auxiliatur, modò non fuerit rabidus. Autores sunt (ne quis putet meum esse commentum) Pœnorum & Græcorum geoponici ac medici, & inter hos Florentinus, qui hæc posteritatem latere noluit. Cæterum hîc nec omissum velim, nec intactum, quòd si de huiusmodi vitibus medicatis sarmentum transferendum, aut inferendum accipiatur, vires sui medicamenti, vt de arboribus diximus, vix respiciet, nec materni medicaminis gustum retinebit. Quare oportebit noua infusione, eaque assidua, vim fenescens succi iterare & suscitare, vt scribit Neapolitanus Palladius, rerum agri doctor non aspernandus.

Præceptum notandum.

Quomodo carnes gallinarum, caponum, perdicum, columborum, phasianorū, pullorum, anserculorum, turturum, alaudarum, turdorum, & similibus alitum: Adhæc, hœdorum, agnorum, lepusculorum, cuniculorum, porcellorum, & similibus quadrupedum medicamentosa fiant, vt corpus ab excrementis blande purgare queant.

CAP. XIII.

EX præcedentium explicatione & doctrina, facile fuit colligere non posse rationi, aut sensui, aut experientiæ, aut doctorum virorum sententiæ consentaneam esse illorum opinionem qui negant vires seu potestates certo generi à forma substantiali contributas (quæ in temperamēti aut materiæ proprietate consistunt) alijs non-

Vires certo generi attributas, alijs specie distinctis communicari.

nonnunquam rebus & specie distinctis communicari: id quod vijs multis, & exemplis compositionum, transmutationumque varijs, in fructibus, oleribus, radicibus, vitibus & vinis, hactenus pro tenui nostra Minerua vtcunq; ostendere satagimus. Hinc nimirum, nec frustra, nec temerè Gallenus multis in locis testatur lac capræ quæ scammoneam, & tithymallos vel marinam brassicam depasta fuerit, purgatorium euadere. Id quod etiam Hippocrates non de capra modò, verum etiam de mulieribus affirmat: putatque hinc non parum referre, quo siue mulier, siue animal cibo vsum sit, cuius lacte salubriter vti velis, siue sanus, siue marasimode ægrotans febre, aut ad infantulorum probam alimoniam. Cùm itaque sic res habeat, vt quo cibo vescuntur animalia, illius odorem & vires resipiant ac redolent quodammodo eorum carnes: cùm lactigeræ pecudes, & boues, quem delinxere salem (vt est apud poëtam) referunt in lacte saporem, imò verò in butyro & caseo, cùm iuniperum oleant turdi qui illius baccis perlibenter vescuntur, quidni etiam alitum quarundam, & quadrupedum iuniorum medicatis rebus & pabulis, vt mox dicemus, educatorum, medicatas eorundem vires & facultates in propria carne & pulpa referant, & hinc medicamentosa ea caro & purgatrix euadat? Sed quoniam, inquires, modo, id aliequetur? vt priscos medicos & philosophos, qui ea de re scripserunt, in præsentia omittam, ex recentioribus, pro multis, vnum Thomam Erastum proferam, quem paucis audire graue non erit. Docuit me, ait, aliquando præceptorum meorum vnus, purgatorias reddere gallinarum carnes, &

bene

De lacte medicato notanda & obseruanda.

Turdos oleare Iuniperum quandoque.

Quomodo fiant purgatoriae alitum, & animalium paruorum carnes.

bene successit in hunc modum. Decoquenda sunt purgantia pharmaca, vt helleborus, scammoniū, agaricus, tithymalli, & similia, cum tritico, aut hordeo. Hoc solo exsiccato si vescantur longo tempore gallinæ, (vel huiusmodi volucres aliæ) purgabit earum caro comesta, nec erit admodū insuavis & gustui ingrata. Hæc ille, quod artificium non ad solas gallinas, capones, perdices, phasianos, & huius plumæ alites alias, sed etiam ad quadrupedia animalcula quædam, vt hædos, agnos, lepuseculos, porcellos, & huius pili familia prudenter accommodabis, medicato, vt diximus, domestico eorum pabulo. Nam de agrestibus hic non loquimur, sed domi vel educatis, vel educandis. Verum enim verò, precium operæ istius fuerit eundem Erastum rursus audire, eam in rem alibi paulò plenius & planius ad hunc philosophantem modum. Hellebori radix, inquit, in aqua cocta, medicatam eam reddit & purgatoriã: in qua si maceratus panis aut triticum à gallina dies aliquot comedatur, & in chilum, sanguinè, & carnes in eis permutetur, tum demum occidatur, coquatur, & à quopiam homine edatur, proculdubio purgandi vim & facultatem, & helleboro contractam, per tot substantiales mutationes conseruasse deprehendetur. Hoc si est, quis, obsecro adeò insaniet vt in tali carne formã hellebori, aut huius essentialem potestatem quærat. Erunt itaque hæc, cùm in præcedentibus, tum ijs quæ deinceps dicentur accipienda de viribus quæ in temperamenti aut materiæ proprietate consistunt. Non sum nescius plerosq; etiam magnates superiores alites vel animalcula exenterata ac plumis, & corio exuta, infarcire purgantibus me-

Erastus in
explicatione
de purgan-
tium medi-
camentorū
facultatibus.

Alius modus
medicanda-
rum carniū
alium &
paruorum
animalium.

d dica-

dicamentis simplicibus, vt Rhabarbaro, agarico, folijs fennæ, femine cartami, radicibus polypodij, epythymo, & similibus, vno, duobus, vel pluribus simul, addito cinnamomo, femine anisi, vel fœniculi, nec non herbis parti ægrotanti idoneis & congruis: tum demum hæc omnia ventri alitis, vel animalis inserta, consuetoque ostiolo, per quod immissa erunt, igni lento torrenda cōmittere: vt vaporosa medicamentorum horum substantia imbuta caro, & vt sic dicam, infuccata, medicamentosa & purgatrix euadat. Alij farctam in hunc modum alitem, & his medicis miscellaneis intus saturatam, pingui iusculo incoquendam deponunt, eoque decocto purgante vnà cum carnibus salubriter vtuntur: & hinc corpus à grauantibus excrementis blandè repurgant. Sed de his hæctenus scriptum fit, vt alijs suum demus locum & ordinem.

Hæc itaque de medicandis arboribus, fructibus, oleribus, radicibus, vitibus, vuis, vinis, & carnibus satis erūt. Quæ si placuisse, & grata fuisse intellexero, quæ apud nos latent & pulchriora, & præstantiora, ex vmbra in lucem communi iuuandi studio proferemus.

Modus alius
& forma.

ANT.

ANTONII MIZALDI

MONLVCIENSIS, MEDICI, AR-

TIFICIA PVLCHRA COMPONENTO-

dorum vinorum, quæ diuersis morbis blandè ac iu-

cundè succurrant: cum prisco & recenti quo-

rundam catalogo, & auxilijs.

ERTVM est priscos medicos summo studio ac diligentia perquisiuisse, quonâ modo diuersis affectibus corporis & animi, cum curandis, tum excitandis, vina artificiosè concinnarent, & medicata factitarèt. Qualia

sunt Theophrasti apud Heracleam Arcadiæ, quæ viros dementabant: Athænei apud Thasios, quæ somnum accersebât, & fugabât: Plinij Arcadica, quæ fœcunditatem fœminis importabant, & viris rabiem. Adhæc Trœzenia, quæ qui biberant, negabantur generare: & Lycia quæ qui gustauerant, his soluta alius firmabatur. Hinc, scilicet, variæ illæ, apud M. Catonem, vinorum concinnationes, ad varios affectus: necnon apud Dioscoridem: & ante iam dictos omneis, apud Pœnorum & Græcorum geponicos ac medicos, sicuti suo loco deinceps ostendemus. Horum artificia omnibus penè morbis, cito, tutò ac iucundè, nec non (vt aliquid de meo addâ) quàm minimò, auxiliâtia, cum legissent posteriores medici, hinc

Varia antiquorum vina ad varios affectus.

Vini facultates miræ in corpus.

(fortasse) consultò moti fuerunt, vt medicamenta quædam purgantia, vino macerarent, & horis aliquot infunderent, ad conciliandâ ei medicamentoſam facultatem. Quod, Dij boni, quanto applausu, & corporis totius consensu ſichauritur? Quas, obſecro, vireis in corpore clementer ac blâdè ita non exerit? Quam ſuauitatem medicamentis & rebus, quibuſcum miſcetur, non adfert? Quas facultates cerebri, ventriculi, iecinoris, cordis & inteſtinorum non roborat, ſubſtantia, ac naturæ ſuæ familiaritate, quæ nobis amica eſt, aſſueta, & penè dixerim congenita? Hinc nimirum Galenus noſter, Falernum Mithridatio, & Theriacæ miſcendum præcepit, vt multorum amarorum, quibus cõſtat antidota illa, iniucunditatem tegat, & ventriculo qui amara auerſatur, ſuauitatem conciliet, contemtricemquæ eius vim roborat. Rectè itaque ac prudenter ſolertes medici factitia vina excogitarunt, quæ facultates impreſſorum illis medicamentorum, celeriter ac iucundè toti corpori, eſſentiæ tenuitate, ac familiaritate diſtribuerent, & à varijs affectibus illud opportunè liberarent, abſq; noxa, tædio, ac nauſea. Horum compositiones multiplices, & artificia diuerſa, tibi candidè, vt omnia, proponere ac paucis exponere, nec detrectabo, nec grauabor: vt habeas è multis quæ pro arbitrio ſeligere & ſequi poſſis.

Vinorum medicamentoſorum artiſicioſæ aliquot concinnationes, tam per vindemiam, quàm alio quouis tempore aggrediendæ.

CAP. I.

VIN.

VIndemiæ tempore, mustum ex albis racem-
 mis ijsquæ optimis, ac minimè vitiatis ex-
 pressum (si albo vino delectaris) vel ex alijs com-
 paratum, feliges ac sepones: & antè quàm effer-
 ueat, in doliolum, cadum, lagcænã, vel aliud va-
 sculum, ex mūda & proba materia concinnatū,
 opportunè infundes. Sed ita, vt prius selectę ma-
 teriæ tuę medicę, lotæ ac purgatæ, in dictum va-
 sculum descenderint: siue herbæ fuerint illæ, seu
 radices, flores, semina, species, aromata, fructus,
 grana, aut res aliæ quæuis medicamentosæ, qua-
 rum facultates mustum imbibere, ac præ se ferre
 satagis. Quod equidem duodecuplam propor-
 tionem habere debet ad dictas materias plūs, mi-
 nūs, pro intensiore & remissiore illarum sapore,
 odore & qualitate. Id vbi factum erit, scutellã
 vno latere apertã, vel illo aliquãtulūm sublata,
 vinarij tui vasis osculum, & supremum spiracu-
 lum operies: vt fæces sensim ab imo ad sum-
 mum tendentes, liberum habeant emissarium,
 & quod medicato habitu ac feruore sursum vo-
 litat, despumatū ad inferiora retrudatur. Vbi
 feruor resederit, & despumatio cessauerit, vas
 omnino replebitur, (quod pro alijs deinceps di-
 ctum velim) &, ne quid effluat, diligenter stipa-
 bitur, ac loco idoneo in vsum seponetur: q̄ post
 duos menses opportunus erit. Vides quãto arti-
 ficio hîc elaboratur, & quasi à natura conficitur,
 &, vt ita loquar, incorporatur, quod iniectum et
 comprehensum est. Nã per naturalem musti ca-
 lorem, validamq̄ ebullitionem, interna rerum
 infusarum, necnon confusarum fit agitatio, veli-
 tatio & impressio. Quã vinū, multò superius, vi-
 ribus pprijs, eas spoliare, sibiq̄ proprias facere, nō
 vulgaris

Primus mo-
 dus compo-
 nendorū vi-
 norum me-
 dicatorum.

Pulcherri-
 ma narra-
 tio, pro se-
 quentibus
 valde notan-
 da.

Arguta phi-
 lolophæ &
 vulgari-
 imbi-

imbibere, & vt theologicè loquar, transsubstantiare, vijs, modisque omnibus molitur, ac tandem assequitur. Ex quo medicamento eua- dit, & hinc vi admodum penetrabili, artifice industria, insitas, conceptasq; rerum immissarum, sibiq; creditarum facultates, ad omnia corporis membra, in nictu oculi, iucundè perfert ac distribuit, absq; vlllo naturę grauamine, tædio, nausea, aut fastidio: sicuti probatum, expertum, ac sum- mē obseruatum habemus, scimus, ac vidimus. Hoc primum est concinnandorum vinorum ar- tificium paratu admodum facilè, sed mihi vt- cunque suspectum. Nam periculum est, ne musto immersæ, aut natantes materiæ, ex mora, loci natura, difflatione præpedita, & alijs, vitium trahant, ac vinum ita labefactent, vt ætatem fer- re non possit, sed in vappam illico abeat, aut an- te tempus acescat. Quare præstaret, feruore vi- ni sedato, & despumatione facta, illud elutria- re, & in alterum vas transfundere: inclusasq; materias excludere, & procul amandare. Nisi mallet aliud mustum illis superfundere, & hinc comparatum vinum, quod priore multò erit im- becillius, pauperibus egrotantibus elargiendum custodire.

Refutatio
superioris
artificij.

Secundus
modus.

Est alter modus quamplurimis vsitatus ac familiaris, cuius talem habeto formulam. Medi- cæ materiæ, pro concepto cuique scopo electę, in optimi musti iusta quantitate (comparato ad id vase idoneo) tantisper coquuntur, & temperato igni, ex femiustis carbonibus accenso, tamdiu le- niter bulliunt, spuma ad vnguem exclusa, donec pars tertia, plus, minùs, absumpta fuerit: aut mustum ipsum, rerum immissarum saporem ac
odo-

odorem exactè imbiberit. Id vbi factum est, noctem integram ad opertum vas, cum suo vino & materijs quiescit, sequente luce, per vimineum colatorium omnia transmittuntur, ac vinum ita percolatum alteri musto (sed minoris quantitatis) vase ad id accommodo, diligenter remisceatur, & transuasatur: aptato ad summum eius spiraculum & emissarium operculo, qua nuper scriptum est formula: vbi perfectè deferbuit, & defœcatum est, ritè impletum, operculatum & clausum, loco idoneo, in vsum custoditur, ac seponitur. Sed rursus modus iste (quanquam non ignobilis) sua non vacat suspitione, ob rerum immissarum ebullitionem plus æquo (fortasse) maiorem vel minorem, intensiorè aut remissiorè, nulla graduum basi in his præscripta & obseruata. Nam sunt multa quę longam coctionem sustinent, alia vero breuem: cuius si non habeatur perspecta ratio, vires decoctorum resoluuntur, & in fumos illico abeunt. Quare satius esset, ac multò consultius, medicas materias tamdiu in musto macerare, donec illarum naturam ac facultates, tam gustatu, quàm odoratu, induisse ac ebibisse deprehendatur. Quod vbi constabit, lenta ebullitione eaquè leui, negocium, quo dictum est modo, facilè absoluetur.

Infirmatio
superioris
modi.

Consilium
notandum.

Aliæ eorundem vinorum artificiosę compositiones, magistris ac vulgares.

CAP. II.

SVNT aliæ medicandorū vinorum methodi, quas paucis tibi expediam. Medicæ materiæ

**Primus mo-
dus.**

recentes, aut, si id minus licet, semificcæ, & negligenter contusæ, lineo, aut cannabino sacco admodum raro imponuntur, & ad præscriptas formulas in optimo musto præmadent atque innant, additis lapillis, si leuiiores erunt, vt in vino hyssopite docet Dioscorides. Vbi satis emaduerint & macerata fuerint (quod ex sapore & odore musti illis imbuti percipitur) tum demum blandè, & quatum licet, expeditè coquuntur, despumantur, & excluso sacco, factaq; illius forti expressione, vinum ita medicatum, alteri (sed minoris quantitatis) miscetur, & nonnihil mouendo, agitur. Id vbi exactè in suo doliolo defebuit, diligenter repletum & operculatum, diligentius custoditur.

**Secundus
modus.**

Alij in generosum vinum (nihil refert nouum fuerit, necne, adhæc album an rubrum) selectas, pro arbitrio, medicas materias, lotas ac repurgatas immittunt: & horis aliquot, vt dictum est, ibidem macerant, coquunt, despumant, percolant: & absque vlla expressione, vinum in vas mundum deponunt, replent, optimè claudunt, & vsui reseruant. Hæc via trita est & vulgaris, quam etiã nouit media de plebe popellus. Probarem sanè materias sacco aut linteo vbique includi, vt commodè, & absque vini iactura, excludi ac retrahi possint. quod Dioscorides vbique facit.

**Tertius mo-
dus.**

Qui solertiores sunt, & ingenio perspicaciorē secreta rerum explorant, medicas easdem materias, quo dictum est modo, apparatus, cum duodecupla quantitate racemorum alborum, aut nigrorum, miscent, confundunt, & vindemiæ more, calcant, vnaq; tandiu in doliolo ad id congruo, alio-

aliorum vinorum more efferuescere permittunt, donec clarum & defæcatum vinum, ex his miscellaneis fecerni possit. Id vbi animaduertunt transuasant, & vbi iterum deferbuit replent, & custodiunt. Sed ea de re in compositione vini Guaiaci fusius scripturi sumus. Quod ad reliqas materiaram attinet, vinum illis desuper iniiciunt, referuescere sinunt, exhauriunt, vt vina alia curant, & in vsum ægrotantis familiæ seponunt. Nam tantum distat inter hoc postremum, & præcedens, quantum distat (quod dicunt) æra lupinis. Hic modus mirum in modum mihi arridet, ob legitimam rerum fermentationem, permistionem, sequestrationem, insinuationem, & alia, quæ sciens omitto, & volens prætereo, ne longa narratio tædium pariat.

Non desunt qui vina ista inualefcente æstu, **Quartus mo-**
(dum infana Canicula messes concoquit, & ar- **du-**
denteis contristat Sirius agros) vitreis phialis, ad Solis viuificum ignem, conficiant: artificio non damnando, & conatu nequaquam inutili, ob causas nobis alibi expressas.

Quædam obseruanda, cum in præcedentibus, tum sequentibus.

CAP. III.

HIC supersunt quædam, ex Dioscoride, & Primum in alijs, nunc demum aperienda, quæ in octo hac cœnicapita paucis digeram. Primum, vinorum facti- tria seruan-
tiorum vasa debere impleri: quia non plenis fa- dum.
cilè in acorem transeunt vina, & promptissimè corrumpuntur: quod populare est. Secundum, **Secundum.**
Medicata vina, perinde atq; medicamenta, rectè

Tertium.

valentibus infalubria esse, nisi ad morbi alicuius præcautionem sumantur, ex consilio docti & prudentis medici. Tertium, febricantibus summo delectu & iudicio exhibenda esse, imò verò, si Dioscoridi credimus, abdicanda: præsertim quæ cum frigoricis rebus nihil habent commune. Nam vinum ad febrem, est vt ignis ad ignem.

Quartum.

Quartum, factitia vina misturarum vires sibi asciscere. Quare non difficile fuerit ijs qui rerum naturas norunt, medicatorum vinorum vires coniectura quadam assequi: vt in vino è Betonica tradit Dioscorides, quod nos paulò post describemus.

Quintum.

Quintum, vina ista dum in vsum traducuntur, & è suis doliolis identidem hauriuntur, periclitari vapescere, acescere, aut aliter vitari: nisi maturè illis prospiciatur. Quod fiet si optimum oleum salis expers superfundatur. Nā veluti tectorio quodam, ab huiusmodi labe illa defendet.

Sextum.

Sextum, medicamentosis vinis, vt etiam alijs, summè commodare, vel incommodare vasa, in quibus reponuntur, & ligna ex quibus illa compinguntur. Sic factum & expertum videmus, vinum in cadis, vel doliolis Tamaricinis conditum & seruatum, lieni ac splenicis magnoperè conferat: & in Fraxineis pesti ac venenis constanter repugnet, & ita de multis, ne sim narrando molestus.

Septimum.

Septimum, vina medicata quæ cum musto fiunt, non esse vsui antè XL. dies, vel menses duos ab eorum deferuefactione, secus autem de alijs.

Octauum.

Octauum, absque arduo labore & sumptu, vinum medicatum fieri sine igne & ebullitione, si quæ visum erit in fascilum deligaueris, & vino immerferis, adiecto lapide pendulo, vt materiae, hoc veluti pondusculo degrauatae, in

vinum

vinum descendant. Idem fiet, si linteolo raro, vel sacculo mundo materias incluseris, & vt dictum est, in vinum demiseris. Quod diebus nonnullis hinc exactis gustandum erit, & paulò post regustandum: & tandiu repetendum, donec vinum, rerum infusarum saporē ac odorem in se transtulisse, & exactè ebibisse videbitur. Quod vbi deprehendes, tum demū materias excludes, & vinū habebis pro illarum facultatibus medicamento-
 sum, tibi sedulò custodiendum, & ne difflatum admittat, accuratè obturandum. Superioribus addere *ωάριον* non erit, quòd quæ insignem habent qualitatem, & vino remisceri debent, parua mole, maximam illius quantitatem exigent, ob saporis, vel odoris excellentem vim, citam penetrationem, & extemporaneam insinuationem, quæ & gustui & olfactui sese statim imprimat. Hæc si nimia erit, & ob id ingrata, dulcibus, odoratis ac suauibus emendari, vel saltem tegi & dissimulari poterit: sicuti in medicatis fructibus docuimus. Sed de artificijs vinorum medicatorum hæc satis erunt. Nunc demum restat, vt particulares aliquot eorundem formulas tibi proponamus, cum proprijs singulorum auxilijs, vsu, & remedijs: gradatim ab antiquorum placitis & formulis, ad recentiorum scripta, modos & experimenta eundo. Quod, vt dictum, ita etiam factum agnoscas, sic verba ad rem confero & deduco.

Præceptū val
 de obseruan
 dum.

VINO

VINORVM MEDICATORVM ET
MEDICANTIVM PARTICVLARES A-
liquot formulæ, & præsidia, ex Græcis
Florentini Georgicis.

Vinum factitium ex Rosis, Anetho & Aniso.

Triū vinorū
factitiorū vi-
res et naturæ. **I**N vinum mustum, vel aliud, conijcito rosa-
rum exunguium & montanarum, necnon a-
nisi ac mellis partem, cum modico croco: simul
ligato omnia. Id commodum erit stomachis &
pleuriticis. Colligato præterea Anethi semen in
linteo, & in vinum demittito: somnificum erit,
vrinam mouebit, ac cibos concoquet. Rursus A-
nisi semen, vino, vt dictum est, inijcito, difficulta-
tem lotij emendabit, ac visceribus summè pro-
derit.

Vinum ex Asaro, Pulegio, & fœniculo.

Primum vrinam elicit, hydropicos & icteri-
cos iuuat, hepaticos corroborat, ischiados & ter-
tianarios recreat, ac febrium rigores soluit. Se-
cundum, aduersus serpentium & reptilium ve-
nera vtile est. Tertium, lapsam appetentiam eri-
git, stomachum firmat, & vrinas mouet.

Vinum ex baccis Lauri, Petroselino, & Conyza.

Vinum ex baccis Lauri, tussi, pectori, tormi-
nibus, & difficultatibus vrinæ auxiliatur, seni-
bus prodest, aurium doloribus succurrit, serpē-
tibus ac reptilibus aduersatur, & mulieres, qui-
bus vterus strangulationem minatur, apprimè
iuuat. Ex Petroselino, ventriculum roborat, e-
ius flatus discutit nauseabundos, appetentiam
excitat,

excitat, vrinam ducit, & somnum conciliat. Ex Conyza, stomacho est valde accommodum: paralyticis, stupentibus, tremulis, torminosis & nephriticis opitulatur, pestilentibusq; morbis summè conducit.

Vinum ex Ruta, Fœno græco, Hyssopo, & Apio.

Primum aduersus venena, venenata medicamenta, flatus, & reptilia, auxiliare est. Secundum hepatis plurimum prodest, præsertim si fœnum græcum fuerit contusum. Tertium, pectus purgat, coctionem iuuat, & aluo est vtile. Quartum confert lotio reddendo, appetentiæ ac neruorû præcordiorumq; doloribus. Sed apij semen debet mitti contusum in vinum.

Vinum ex Absinthio & Thimo.

Absinthij maximè Pontici, drachmas octo cōtunde, & raro linteolo illiga: demum in amphoram cum cassia iniice, & mustum optimum superfunde, relicto spiraculo, vt feruescat: deinde reple & serua. Vfus erit ad præcordiorum ac hepatis dolores, necnon ventriculi cruditates, & affectus alios eiusdem. Eijcit etiam animalia quæ in intestinis connutriuntur. Vinum ex Thymo sic concinnatur. Thymum dum floret collectum & siccatum, terito: deinde in dolium chœnices quatuor indito, & vini albi metreta affusa doli-
 um ad dies XL. oblinito. Potens est mulieri lac
 attrahere, & ægri tudines fœmineas emendare.
 Hactenus Florentinus inter Græcos geponicos
 & medicos eximius.

Amphoræ
libræ 80.

Chœnix li-
bræ 2. et qua-
drans.

Metreta, lib.
108. mensu-
rales.

46 ANTONII MIZALDI
MEDICATORVM ET MEDICAN-
TIVM VINORVM PARTICVLARES ALI-
quot formulæ, & præsidia, ex M. Catone.

Vinum factitium ad aluum mouendam.

IN vinum mustum veratri atrii manipulum in
amphoram conijcito: vbi satis efferbuerit, de
vino manipulum eijcito: id vinum seruato ad
aluum mouendam. De eo cyathum sumito, mi-
sceto aqua, & bibito ante cœnam, sine periculo
aluum mouebit: vel cyathum in cæteram potio-
nem indito, aluum mouebit & postridie perpur-
gabit sine periculo.

Vinum concinnare, si lotium difficiliter transibit.

Iuniperum in pila contundito, libram indito
in duobus congijs vini veteris, in vase mûdo de-
feruefacito. Vbi refrixerit, in lagœnam mittito:
mane ieiunus cyathum sumito, proderit.

Vinum ad Ischiadicis.

De iunipero materiam semipedem crassam mi-
nutim concidito, feruefacito cum vini veteris
congio. Vbi refrixerit in lagœnam confundito,
& postea vtitor id vini cyathum: ieiunis mane
proderit.

Vinum ad tormina, & si tinea, & lumbrici molesti erunt.

Sumito triginta mala punica acerba, contun-
dito, indito in vrceum, & vini nigri austeri con-
gios treis superponito: vas oblinito post. xxx. di-
es aperito, & vtitor: ieiunus heminam bibito.

Vinum

cyath^o, vnc.
i. semis.

congius,
libra, 10.

Heminæ,
c. 10.

Vinum ad dyspepsiam & stranguriam.

Malum punicū vbi floreat colligito: tres heminas in amphoram infundito: vini veteris quadrantal addito, & fœniculi radicem puram contusam ad heminam vnam: oblinito amphoram & post dies xxx. aperito, & vtitor. Vbi voles cibum concoquere & lotium facere, hinc bibito quantum voles sine periculo. Idem vinum tineas etiam perpurgat & lumbricos, si sic cōcinnes. Incoenatum iube esse: postridie thuris drachmam conterito, & mellis cocti drachmam vnam, & vini prædicti sextarium: dato ieiuno, & puero pro ætate triobolum, & vini heminam. Hactenus M. Cato, qui in mensuris paulò est liberior, si hæc tempora & corpora spectes.

Quadrantal idem quod amphora.

Triobolum, drachma semis.

MEDICATORVM ET MEDICANTIVM VINORVM PARTICVLARES

aliquot formulæ, & præsidia, ex Dioscoride.

Vinum Rhodites, seu è Rosis.

Rosarum contusarum minam linteolo deligatam, in musti sextarios VIII. demergito, & post III. menses defæcatum vinum transfundens recondito. Vtile est his qui febre carent, & ad ventriculi coctiones, eiusq; dolores, à cibo potum. Valet etiam cōtra humidas aluos & dysenterias.

Mina & libra, idem. Sextarius, lib. 2. cum vnc. 8.

Vinum absinthites.

Varia sunt apud Dioscoridem vini huius concinnandi formulæ, ex quibus hæc paratu facilior tibi selegimus, Absinthij Pontici mina tusa,

Cadus q. & metreta dicitur, capit libras 108.

& raro

& raro linteo deligata, in cado musti maceratur binis mensibus. Vtile est vinum id stomacho vrinam mouet, coctionem tardam accelerat. Hepaticis, regio morbo, & renum vitijs auxiliatur: fastidia discutit, & ijs prodest, quibus ventriculus negotium exhibet. Valet contra longam præcordiorum distensionem, & inflationes, teretibus venteris tineas, & remoratos menses.

Vinum Hyssopites.

Libra foliorum hyssopi tusorum, & linteo-
lo raro cum quibusdam lapillis inuolutorum
(vt degrauiatus pondusculo fasciculus fidat) in
musti amphoram conijcitur. Vinum post XL.
dies defæcatum elutriatur. Prodest contra pecto-
ris, laterum & pulmonis vitia, veterem tussim et
suspiria. Vrinam cit, torminibus & horroribus
febrium circuitu repetentibus auxiliatur, ac
menses mouet.

De amphora
vide suprâ.

Vinum è Bethonica.

Herbam femine prægnantem cum suis ramu-
lis, librę vnius pondere, congijs duobus vini ma-
cerant, & post VII. mensem transfundunt. Ad mul-
ta interaneorum vitia, vt frutex ipse, pollet. Et,
vt in vniuersum dicatur, factitia vina, misturarũ
vires sibi asciscunt. Quare non difficile fuerit ijs
qui illarum naturas norunt, vinorum vires con-
iectura quadam assequi. Veruntamen vinorum
vsus febricitantibus abdicandus est. Fit etiam è
Betonica acetum ad eadem vitia vtile.

De congio
suprà.

Præceptũ v-
niuersale &
notandum.

Vinum Thymites seu è Thymo.

Valet contra ægras coctiones, fastidia, dysen-
teriam, neruorum & præcordiorum dolores,
hyber-

hybernos algores, & venenata animalia, quorū
morsum frigus insequitur, aut putrescit locus.
Ad eadem pollet vinum Origanites.

Vinum ex Asaro & Dauco.

Prius vrinam ciet, ac hydropticis, regio mor-
bo laborantibus, hepaticis, ischiadicisq; conue-
nit. Posterius facit ad dolores thoracis, præcor-
diorum & vulvæ. Menses pellit, ructus euocat, &
vrinam cunctantem ducit. Prodest etiam tussi,
ruptis & vulvis.

Vinum Saluiatum & Marrubiatum.

Quod prius est, valet contra renum, vesicę &
laterum dolores, sanguinis reiectiones, tussim,
rupta, vulsa, & suppressos menses. Posterius con-
uenit vitijs pectoris, & omnibus morbis quibus
marrubium confert.

Vinum ex Apio, Anetho, Fœniculo & Petroselino.

Omniū eadem est conficiendi ratio, & vires
eædem. Sumuntur seminis apij recentis maturi
& cribrati vncię nouem, linteo raro colligantur,
& in musti amphoram demittuntur. Apperen-
tiam excitat, stomachicis auxiliatur & difficili
vrinæ, ac faciles spiritus facit.

Vinum Granatorum.

Ex varijs artificijs, quibus vinum istud con-
cinnatur, hîc aliquot Dioscoridi ac recentiori-
bus probata cōscribemus. Succus exprimitur ab
acinis Punicorū, quibus lignosus abest nucleus
(apyrena vocant) & ad tertias decoquitur, ac
ita reponitur. Efficax est contra fluxiones inter-
nas,

Varij modi
cōponendi
vini Puni-
corum.

nas, & febrim cum alui profluuio exortam. Vri-
nam mouet, aluum astringit, & stomacho admo-
dum est vtile. Alij repurgatos Punicorum aci-
nos, statim prælo subijciunt, & expressum succū
vitreis amphoris recondunt, ibiq; per se tandiu
efferuescere sinunt, quousque deferbuerit & sub-
fidat fæx. Deinde in alias transfundunt ampho-
ras, quod à fæcibus repurgatum eximunt, & o-
leum super affundunt, ne mora longa vapescat,
vel corrumpatur & acefcat. Sunt qui repurgatos
acinos cum pari mensura vix nigræ, saporis au-
steriusculi, remisceant, calcent, & per se efferue-
scere sinant, quoad vinum clarum euadat. Dein-
de percolatum, in doliolis adseruant: sic enim
gustui plurimum arridet. Modum alium expe-
ditum reperies in nostro Alexikepo, seu auxilia-
ri et medico Horto, cāpi VII. area XI. vbi de fa-
cultatibus Punicorum agimus, quas etiam agno-
scit vinum ex illis concinnatum, quando factitia
vina miscellaneorum suorū vires sibi adsciscunt:
vt ex Dioscoride proposuimus in vino è Beto-
nica. A quo plura, & longè diuersa vinorum me-
dicatorum genera reposces.

VINORVM MEDICATORVM ET MEDICANTIVM PARTICVLARES

aliquot formulę & auxilia, ex Ar-
naldo Villanouano, &
alijs.

Vinum mirabile pro melancholicis.

QVI laborāt melancholia ex bile adusta col-
lecta in vasis hepatis ac venarum, vt scri-
bit Arnal-

bit Arnaldus, aut natura sunt biliosi, componant sibi vinum secundum aliquam ex precedentibus formulis, quod capiat buglossi, melissæ, scolopendriæ, epithymi, behen albi & nigri, polypodij querni, foliorum fenæ, rosarum rubrarum exiguum, florum borraginis & buglossi, singulorum mundatorum, quam voluerint partem, iuxta proportionem vini concinnandi. Huius usus salubris erit, per veris & hyemis tempora, & maxime autumni, in quo præcipue viget melancholia. Si diu seruari debet, tuendæ tantum sanitatis gratia, & non profligando præsentis morbo, excludetur fena, & loco eius substituetur behen albi & rubri, ana (vt loquuntur) hoc est, singulorum vncia vna. Vinum id melancholicis tristitiam auferit, ærumnosas cogitationes abigit, lætitiã inducit, rationem componit, cor exhilarat, & humorum incinerationes emendat. Valet etiam aduersus quartanas ex adustione factas, & sanguinem à limo ac fæcibus repurgat, corporisq; habitum reparat. Potest id vinum alteri misceri, & solito more sumi, si paulò potentius ac medicamentosius esset.

Usus vini melancholiã emendatis.

Vinum Cardiacum seu cordiale.

Fit ex borragine, melissa, buglosso, & cinnamomo. Prodest aduersus cordis palpitationem, & cardiacum affectum. Sanguinem corruptum emaculat, scabiem abolet, lepram curat, spiritus recreat, & animum exhilarat. Melancholicos humores & adustos per vrinas educit, ac cerebrum à crassis, turbulentis & ærumnosis melancholiæ fumis expedit. Quibus addo, ait Villanouanus, quòd dementes & furiosos, vinculis retinendos, plurimum recreat, & ad rationis discretionisq;

Historia
pulchra.

vsu perbellè reducit. Testis est mihi conscientia, inquit, nisi viderim matronam quandam hinc liberatam: quæ frequenter ex quavis iracundia, velut demens & imposita animi efficiebatur, dicenda tacenda loquebatur, & adeò furiosa & intractabilis fiebat, vt ligari cogeretur, donec deferbuisset furor, & illa ad se rediisset. Fuit ei præstantissimo auxilio, & præsentissimo remedio, vini istius vsus, indicatus à peregrino homine quodam, eleemosynã pro foribus dictæ matronæ implorãte, vt ille idem Villanouanus scribit. Qui etiam testatur succum borraginis, aut buglossi defæcatum, seu (vt loquuntur) clarificatum, ad superiores affectus valde prodesse, si vino misceatur, & quotidie hauriatur: nec indiget vlla dulcoratione, quòd ex se multùm fit dulcis ac suavis succus ille.

Succus borraginis.

*Vinum Passulatum, vel vuarum
Damascenarum,*

Passulæ & Damascenæ vuæ, succosæ & à suis vinaceis & nucleolis repurgatæ, ac parum contusæ, mittuntur in vas idoneum, cui superfunditur mustum, & quibus dictum est modis perficiuntur. Vtile est senibus, valetudinarijs, pituitosis, melancholicis, & mulieribus delicatulis. Pectus lenit, iecur & ventriculum roborat, sanguinem emendat, putrefactioni resistit, nauseas tollit, corpus impinguat, ac bellè nutrit. Asthmati & tussi auxiliatur, coctricem facultatem cum alijs naturalibus, summè iuuat, & lienteriam, aluiq; fluxiones compescit. Syncopem tollit, humiditates consumit, ac hydropi aquosæ succurrit.

Paucis,

Paucis, qui hoc vino vtitur à pituosis infirmitatibus defenditur.

Vinum Cydonites, seu Cotoneorum.

Vinum melites, seu cydonites sic fit. Mala cotonea, seminibus suis castrata, frustulatim scinduntur, rapi modo, vt scribit Dioscorides, & duodecim librarū pondus, in musti metretā, diebus xxx. macerantur: postea defæcatum vinum reponitur. Id astringit, roborat, & recreat. Vnde cardiacis, stomachicis, hepaticis, dysentericis, nephriticis, & vrinę difficultatibus, summè prodest. Qui post macerationem exempta cotonea coquere volet, ac per saccum excernere, & saccharo condire, habebit cydoniatum satis laudabile, & familiæ ægrotanti salutare. Est & Hydromelum multis celebratum, ac falsò Hydromel à plerisque nuncupatum, cū nihil mellis admittat, & nomen habeat ab aqua, & cydonijs, quæ Græci μήλα nuncupant. Huius compositio hunc habet modum. Nouis imbribus nimirum vernis, cœlestis aqua mundo vase excipitur, diu in vmbra quiescit, percolatur defæcata, & in ea tandiu macerantur cydonia, suis interaneis purgata, & frustulatim diuisa, donec succus transfusse videatur in colorem vini gilui, aut pallidi. Demum aqua illa per dies caniculares longo tempore insolatur, vel lento igni, ex carbonibus absque fumo excitato, coquitur, ac despumatur: postea in vas refunditur, quod diligenter opertū, loco idoneo seruabitur. Post septimū mensem ꝑ vino vti licebit, ad omnia corporis vitia, quæ robore virium & astrictione indigent: cuiusmodi sunt resoluta, dissoluta, imbecilla, sudoribus diffluen-

De metreta scriptū supra

Compositio Hydromeli

Vires p̄stantissimæ hydromeli.

tia, & similia. Viscera omnia laxa recolligit, nau-
 seam & vomitum compescit, lapsam appetentiã
 erigit, vëtriculum firmat, lubricas aluos retinet,
 hepar calidum emendat, hemoptoicis & sangui-
 nem spuētibus succurrit, coctionem adiuuat, ac
 reptantes in cerebrum vapores deprimit. Ante
 cibum retentricem facultatem stabilit, intestinis
 robur addit, & deprauatum illorum motum cõ-
 ponit. Vfus eius omni ætati, sexui ac regioni, vt
 scribit Auicenna, valde congruit, lætitiã indu-
 cit, sitim restinguit, colorem faciei reparat, debi-
 les renes confirmat, ebrietati ac crapulæ occurrit
 & conualescentibus omnibus valde prodest. Sed
 de multis id illi est admirabile, quòd contra au-
 ram pestilentem, venena, ac venenata, diuinitus
 opponitur, & præbicitur, quemadmodũ sæpius
 exploratum vidimus. Cæterum, si quis volet ex
 tempore vinum cydonites sibi comparare, sed
 superiore multò infirmius, assata cotonea, depel-
 lata, & adhuc calentia in vinum generosum mit-
 tat, & horis aliquot inibi maceret, deinde vi-
 num illud percolet. Vel purgata cydonia & ex-
 enterata, in vino albo perstrenuo ac subtili, diem
 vnum vel alterum insuccari & inebriari finat,
 postea igni lento, & vase mundo, ad id accom-
 modo, excoquenda componat, vinumq; illud
 transcolet, ac in vsum custodiat. Si reliquias co-
 toneorum, vt paulò antè ostendimus, condire
 volet, habebit cydoniatum non ignobile. Cui,
 post secretionem & sacchari misturam, si vnà e-
 tiam Rhabarbari optimi, & subtiliter puluerati,
 idoneam portionem adiecerit, aut clementer
 purgans simplex medicamentum aliud addide-
 rit, & miscellanea illa confuderit, tribulauerit,
 &

Notandũ &
 obseruandũ.

Aliæ formu-
 læ cõponen-
 di vini cydo-
 niati.

& recoxerit, habebit præstantissimum cydonia-
 tum, & valde accommodum aluo mouendæ, & Quomodo
 fiat cydonia
 tū laxatiuū.
 corpori vacuando, idq; multò certius & salu-
 brius, quàm ex eo quod scammoniatum & dia-
 gridiatum Lugduno adfertur: quemadmodum
 in Horto nostro medico haud ita pridem multo-
 rum remediorum & secretorum accessione au-
 cto & illustrato, scripsimus. Ad quem, vt reliqua
 cotoneorum secreta agnoscas, te libenter mitto
 & inuito. Inuenies illic quod didicisse iuuet.

Vinum Rosmarinatum.

Vinum ex Roremarino concinnatū, nouum
 non est, nec in nostra Europa inuentum: de quo
 hunc in modum scribit Arnaldus Villanouanus
 auctoris cuiusdam anonymi verba referens. Cū Inuentio vi-
 ni Rorisma-
 rinacei.
 essem, inquit, in Babylonia, multis precibus &
 instanti efflagitatione accepi à quodam vetulo &
 docto medico Sarracenorum, virtutes Rorisma-
 rini, quas Rabi quidam pro summis habebat ar-
 canis nemini publicandis. Inter alias vinum pro-
 ponebat, cuius compositio non degenerat à for-
 mulis aliorum vinorū medicatorum. Eius facul-
 tates planè sunt admirandæ in omnibus frigidis
 ægri tudinibus, præsertim capitis & neruorum.
 Languentē & deiectā appetētiam excitat, cor suo
 odore dilatat, spiritus omnes recreat, dissipatos
 recolligit, cerebrum roborat, mēbra laxa & flui-
 da stabilit, ac tremulas corporis partes cōfirmat,
 tam potu, q̄ foru: dum facies eo eluitur, elegan-
 tem ac summè pulchram reddit, expolit & eru- Miræ facul-
 tates vini ex
 Roremarino
 gat. Si arteriæ brachiorum & temporum eo intin-
 gantur, & foueantur, illico vires cerebro & cor-

di communicant, & proinde auræ contagiosæ ac pestilenti morbo valde occurrūt, partes illas principes aduersus huiuscemodi luem armando ac roborando. Vsum insuper habet summū, ac facultates eximias, vt corpus reddat immune ab anthracibus, furunculis, scabie, & malignis pustulis omnibus, excrementitias superfluitates ac superflua & mucosa excrementa dissipādo, & internas corruptiones emendando. Pituitam incidit, melancholiam diluit, sanguinem emaculat, obstructa referat, crassa tenuat, lenta dissecat, & ab omni corruptela corpus vindicat. Quandoque os vino isto colluitur, suauem & odoriferum conciliat halitum, dētes emundat, gingiuas roborat, & si quod vitium illis inest, ad vnguem curat. Hulcera manantia & humida resiccat, putridisque febribus summè auxiliatur. Si quis à longa infirmitate reualefcens, pane tosto, & huic vino intincto, necnon saccharato, ieiunus vtatur, collapsam appetentiam suscitabit, ac ventriculo summè commodabit. Phthificos, heclicos, paralyticos, lethargicos, epilepticos, cardiacos, quartanarios, cœliacos, pulmonarios, podagricos, nauseabūdos et fluxionibus obnoxios quouis, tam potu, quàm fotu, mirum in modum adiuuat. Quod etiam præstare fertur vinū macerationis & decoctionis florum eiusdem. Sed ex omnibus facultatibus, quas præstātissimas habet vinum istud, ea est, quòd theriaces vicariū vbiq; habetur, cōtra venenatos cibos & potiones, necnō venenata omnia, aut veneni naturam habentia. Quod postremum erit, mirandum in modum auxiliatur mulieribus, quæ mensiū suppressione & vteri affectibus laborant : facitq; plurimum ad con-

Reualefcētes
ex longa in-
firmitate.

Vinū rosma-
rinatū theria-
ces vicariū.

ad con-

ad conceptus, etiam si longo tempore desperati sint. Hæc partim ex Villanouano, partim ex multorum experimentis & libris, bona fide hîc tibi communicare & impertire volumus.

Vinum obstructiones aperiens, & melancholicos emendans.

Fit ex folijs & radicibus cichorij, scolopendræ, endiuix, & aliquot summitatibus absinthij. Quæ post longam macerationem in vino, & sufficientem decoctionem percolantur, & vinum aliud superfunditur, recoquitur, ac postremò per colatorium exceptum, priori miscetur, & in vase idoneo referuatur. Si insignem amarorem, aut gustum aliquem ingratum præ se tulerit emendabitur, quo dictum est modo in fructibus medicatis. Valet tale vinum ad tollendas obstructions hepatis, lienis, & viscerum, amoliosque affectus hinc natos: quales sunt icterus, nubilium pallidi colores, & similes. Si vicia vna, vel drachmæ decem epithymi & polypodij quercini, modicè contusorum, macerentur in selibra generosi vini albi, & leniter ferueant, deinde percolentur, & hauriantur, melancholicis opem miram adferent, si potio per aliquot dierum interualla repetatur. Compositio copiosa fieri poterit, & ad vsum referuari.

Vinum ad omnes obstructions.

Vinum pro melancholicis.

Vinum Euphragiatum ad oculos.

Mittitur Euphragia in mustum, & quibus dictum fuit modis conficitur vinum, cuius vsum oculi senum iuueniles sunt. Nam impedimenta quibus visio deprauatur, aut imbecillior euadit, ab omni homine cuiuscunque fuerit ætatis, ha-

Impedimentorum visus ablatio.

bitus & temperamenti aufert. Noui quendam, inquit Arnaldus, multo tempore nihil videntem, & hinc vitam miserè trahentem, qui intra annum præsidio huius vini, visionem sibi reparauit. Nam eo priuilegio dotata est planta vnde conficitur, vt vitiatis oculis præsentissimo fit remedio: adeò quòd si puluis eius cum vitello oui erhauriatur, rem miram in restauranda visione præstabit. Idem fiet si cum vino albo propinetur, cui præmacerata vel præbullita sint aliquot fœniculi grana. Cuius rei testes sunt multi adhuc superstites (inquit Arnaldus) & fide digni, qui facto experimento, literas etiã minusculas & subtiles legerunt, cùm antea, absque perspicillis & ocularibus, ne maiusculas quidem videre possent. Si id vini aqua fœniculi temperaueris, eius vires summè augebis.

Vinum Enulatum.

Vinum in quo per triduum macerata fuerit Enula campana, seu Helenium, mirabili affectu visum illustrabit, & pesti pugnabit, menses ac verrinas mouebit: inflationibus, torminibus, serpentium morsibus, & tussi ac pectoris vitijs etiamnum auxiliabitur.

Vinum Saluiatum.

Quocunq; fiat modo vinum è Saluia, siue per decoctionem plantæ in vino, siue per suspensionem eiusdem in sacculo, mirabilis est vsus & facultatis aduersus gingiuarum vitia & relaxationes, dentium vacillantium dolores, neruorum et neruofarum partium affectus, paralyfim, cõtractionem, conuulsionem, tremorem, & similes. Nam neruos valde roborat, recreat, ac sustinet,

tam

Enula cam
pana reddit
præcordia
fana,

Saluia in
neruorũ af
fectibus præ
stantissima.

tam potu, quàm calente fotu, post longã & blandam frictionem. Nec quidquam est vt tradit Arnaldus, eo præsidio certius ac melius. Prodest etiam aduersus epilepsiam, quæ vitio stomachi, vel vteri, per partium sympathiam & cõsensum excitatur. Reliqua tibi conferenda erunt, cum his quæ de facultatibus Saluiz scripsimus in nostro Horto medico: nam medicata vina, eorum vires referunt, quibus remissentur, vt ex Dioscoride antea adnotauimus.

Vinum Hyssopites.

Hoc vinum cum glycyrrhiza dulcoratum, vel saccharo, propriè & peculiariter vinũ fenum dici solet. Nam vim habet digerendi, incidendi, tenuandi, tergendì, aperiendi, attrahendi, & vrinas mouendi. Magno est auxilio in humida tussi, & epilepsia, maximè puerili. Humiditates ventriculi & vteri desiccant, potu & fotu. Pulmonis bronchias ab infarctu & obstructiõne liberat: vias omnes vocales à pituita expedit, hydropicos iuuat, & humiditate laxatas partes, fomētis calidis desiccant, reficit ac roborat.

Vinum fenum & pituitosorum.

Vinum Fœniculatum.

Conficitur hoc vinum ex semine fœniculi, valetq; plurimum aduersus oculorum caliginem, ventris flatus & tormenta, hydropem, & cachexiam, seu malum corporis habitũ, in pueris maximè. quod se expertum tradit Arnaldus. Præterea venenis ac cibis malarum qualitatũ occurrit, & contra tusses, pulmonisque vitia summè opitulatur. Lac & genitale semen multiplicat, nauseam tollit, laterum dolores sedat, colicos cruciatus demulcet, vêtos internos dissipat,

Multæ utilitates ex vino fœniculato.

coctio-

coctionem iuuat, obstructa aperit, & splenis, hepatis & ventriculi labores finit. Si ex radicibus componatur id vinum, nephriticis & renum calculo vexatis medebitur, vrinas proliciet, vesicæ commodabit, ac menstrua soluet.

Vinum Eryngatum.

Vinum conceptus adiuuans.

Fit, vt cætera vina, tam radice quàm tota planta. Stranguriam & vrinæ stillicidium statim soluit addito saccharo, & ad generationem mulieres cessantes excitat, imò etiam viros, semen augendo. Menses ac vrinas pellit, & tormina inflationesquæ discutit. Prodest etiam contra iecinoris vitia, venena, pestem, & alia à multis experta.

Vinum Anisatum.

Remedium optimū aduersus renū arenulas.

Obstructiones internas liberat, flatus discutit, ructus acidos componit, coctionem reparat, & coli excarnificationes emendat. Sed omnium maximè mulieribus prodest, quib. lac multiplicat, si comite optimo saccharo affatim diebus aliquot hauriatur: nam sic efficacissimum esse censetur. Renum dolores & vitia ex flatibus amolitur, ac arenulas ab iisdem clemèter excludit: maximè si quis præsumpserit dianisum & diatragacanthem. Nam statim cruciatibus sedatis, à congestis arenulis emundantur renes, & vnà cum vrinis eluuntur.

Vinum Rhodites, seu è Rosis.

Vinum æstiuum.

Æstiuum dici potest vnum hoc, quòd per æstatem & calores corporibus summè conueniat. Fit ex rosis rubris exunguatis, deficcatis, & musto, vt dictū est, impositis ac tractatis. Idè multò citiùs,

citiùs, sed imbecillius, concinnabitur, si in vini amphoram tantùm rosaceæ aquæ immittatur, quantum cuiusque gustus, & odoratus ferre poterit. Internos æstus refrigerat, cor & viscera roborat, facultates corporis vanescentes sustinet, membrorum laxitatem firmat, dissoluta refarcit, dissipata recolligit, diffuentes sudores continet, putredini resistit, & pestilenti aurg ac febrî, præstantissimum est remedium. Biliosis & calidis naturis admodum est salubre, efficaciterquæ prodest contra lyenteriam, dysenteriam, retentricem imbecillam, vomitum, nauseam & synopem, maximè si aqua pluuiali & chalybeata temperetur. Si eo frequenter os colluatur, præterquàm quòd dentes imbelles firmabit, & fluidas gingiuas roborabit, etiam halitus summam gratiam præstabit. Si facies eo lauetur cum succo li-
 moniorum, indicibile decus, & admirandam venustatem illi comparabit. Si guttula vna oculis instilletur, illorum aciem emédabit. Nam ratione vini detergebit ac mundabit, & rosarum causa, oculorum substantiam roborabit, recolliget, ac firmabit.

Miræ facultates vini rosacei.

Faciei decus & venustas.

Vinum Halicacabi, seu Alkekengi.

Hoc vinum fit ex Halicacabi acinis seu cerasijs, quando sub vindemiam in suis vesiculis flauescunt, & hinc maturitatem præ se ferunt. Compositio cadit in aliquem modorum initio descriptorum. Si ad extemporaneam concinnationem vrgeret necessitas, hac incedes via. Aliquot ex dictis cerasijs in generosissimo vino albo conterentur, macerabuntur, vna & altera ebullitione feruebunt, percolabuntur, & addito saccharo, vel tantillo

Extemporanea compositio vini Halicacabati.

tantillo cinnamomi, si opus erit, vinum haurietur. Valet contra dysuriam, vrinae inuitam retentionem, ac difficilem eius expulsionem. Nam statim illam elicit, & quantumcunque suppressa fuerit, abundè fluere cogit: vnà è renibus arenulas adeò copiosas, & attritos calculos secum educens, vt manu excipi & facilè discerni possint. Hinc fit, vt assuetus, & domesticus illius vsus, nephriticos & calculosos multos à sæuissimis cruciatibus, ceu à quopiam immani tortore, quasi diuinitus, memonitore & consultore, eripuerit. Sed vsus illius imperabam, circa nouilunia & paulò pòst, repurgato prius corpore cum recenti cassia Rhabarbarata. Si inueteratus erit affectus, vt in senibus, longiore mora & vsu opus erit. Sed eã in rē mihi succurrit historia, ab Arnaldo Villanouano ad hunc descripta modum. Fuit tempore meo, Cardinalis quispiam, cui per totum quatrimum adeò vrina suppressa, vt iam totus venter inferior, vtris modo, miserè turgeret: ex quo nihil promouentibus remedijs, pro deplorato & conclamato habebatur, nisi quidam medicus Empiricus, velut ad machinas deus, opportunè illi adfuisset, & magno ac fœlici successu, vinum halicacabi propinasset: nam hinc vsque adeò solutus fuit ei vesicę sphincter, & ostiolum, vt concham vnã, inquit Arnaldus, iugiter effuso & reddito lotio, impleuerit. Quo solo experimento medicus ille, alioquin ignobilis & parum eruditus, magnus ac diues euasit.

Vinum Caryophyllatum.

Caryophylli sacculo aut linteo raro inclusi,
mer-

**Aduersus v.
ring vitia.**

**Remedium
præstantissi-
mum pro
nephriticis.**

**Pulcherri-
ma historia.**

**Empiricorū
fortunæ im-
prouisæ.**

merguntur intra mustum: vel, quod fatius est, suspenduntur. Vinum valebit contra asthma antiquum, & putrem senum tussim, syncopé & epilepsiam. Coctione iuuabit, frigidum stomachum recreabit, & halitus suauitatem conciliabit. Verum enim vero quia corpus summe calfacit, consultissimum fuerit, ei vel saccharum vel glycyrrhizam addere, vt aquam rosaceam.

Senibus vinum accommodum.

Vinum Gramineum.

Componitur ex radicibus graminis seu centinodiae, vel polygони probe mundatis & elotis. Lumbricos occidit, renes ab arenulis vindicat, vesicam lotio grauidam et impeditam exonerat, obstructions hepatis aperit, necnon mesaraicarum, quae ex cruditatibus fiunt. Dolores arthricos placat, vacuata eorum materia pituitosa per vrinas. Nam radix graminea etiam inter diuretica recensetur. Si vinum id concinnare voles ex Polygono mare, seu centinodia, quam officinae corrigiolam vocant, & lingua passeris, habebis praestantissimum auxilium, mihi saepe numero in quaplurimis foelicissime expertum ad vitia omnia renum & vesicae: maxime contra arenulas, calculum, nephritim, dysuriam, & colicos ex his cruciatus.

Ad vrinæ impedimenta & labores.

Vinū optimū & valde probatum.

Vinum Ebulatum, seu ex Ebulo, vel Chamæacte.

Vinum hoc solutiuum est alui, & fit ex acinis ebuli maturis. Qui vindemiae tempore parum calcati, in musto feruent, despumantur, per colatorium vimineum transmittuntur, & vinum defaecatum vsui custoditur. Aliter, cum musto, lento igni

Cōpositio ebulati vini.

**Vinum ad-
uersus luem
venerream.**

to igni feruent, donec pars tertia absumpta fue-
rit: deinde spuma exclusa, nocte vna sub dio qui-
escunt: postridie, vt prius, percolantur. Sunt qui
pro acinis radices vsurpent, & quo dictum est
modo, componant. Pituitam & bilem trahit, hy-
dropi medetur, vuluarum claustra aperit, vlce-
ribus tam internis quàm externis prodest, ac om-
nium maximè ischiadicis, podagricis, & lue Ve-
nerea infectis. Nam vi sua deiectoria, dolores eo-
rum mirificè demulcet, vacuata & reuulsa mate-
ria, quæ ad fluxum parata erat, & iamiam fortas-
sis viam sibi fecerat. Sed stomacho non nihil in-
commodat, ob id odoratis in vinum missis re-
creandus, ac roborandus erit.

*Vinum, foetum in grauidis continens, & ste-
riles ad concipiendum præ-
parans.*

**Compositio
præstantissi-
mi vini.**

Vinum flatus è corpore deturbans, & graui-
das ne abortiant summè adiuuans, foetumq; do-
nec legitimum adfuerit pariendi tempus, illesum
ac vegetum custodiens, hanc habet compositio-
nem. Accipe feminum apiij, menthæ siccæ & am-
meos, singulorū drachmas tres: maisticis, caryo-
phyllorum, cardamomi, rosarum rubrarum,
singulorum drachmam vnā: cinnamomi, cor-
ticum radicum capparum, castorei, zedoariæ,
ireos Illyricæ, singulorum scrupulos duos, sac-
chari albissimi & optimi libras duas. Fiat ex his
omnibus vinum, quo solet modo componi aro-
matites, vulgò Hippocraticum nuncupatum.
Vfus erit manè & serò, parua quantitate. Robo-
rat vteri ligamenta, vterumq; ipsum exhilarat,
& virtutem eius retentricem ad perferendum
onus

onus gestationis summè iuuat. Præterea, steriles, ob flatulentam vteri dispositionem, vel eius fri- Sterilitatis
giditatem, humiditatem, aut lubricam naturam, causa, & cõ-
quæ genitale semen sibi concreditum diffuere si- ceptus im-
nit, emendatis & reparatis huiusmodi vitijs, ad pedimenta.
concupiendum, retinendum & generandum ha-
biles reddit. Hactenus, maxima ex parte, Arnal-
dus Villanouanus, medicus & philosophus ex-
cellentissimus, quem pro nostra tenuitate, paulò
terfius loqui fecimus quàm ferebant tempora, in
quibus prauè, sic satis, scribebat, sed rectè & pe-
ritè medicinam faciebat, sat superq; persuasus, re-
medijs, non verbis, morbos curari. Alia medica-
ta vina ex quibuscunq; plantis & rebus medica-
mentosis ac salubribus, iuxta præcedentes for-
mulas componi poterunt, quorum facultates,
miscellaneorum illis immissorum facultatibus,
conformes erunt.

VINVM GVAIACI, ET EIVS LE-
GITIMA COMPOSITIO, AC VE-
RA EXHIBITIO: CVM EXACTA
*methodo curanda luis venereæ, seu scabiei Hispa-
nicæ, aut morbi Neapolitani, ex Petro An-
drea Matthiolo Senensi.*

CAVENDVM est à quibusdam impo- Error & im-
ribus, qui cùm sint earum ignari rerum postura quo
quæ ad medicinæ facultatis contemplationem rundam.
spectant, dum lignum Guaiaci, vel eius cortices
ex vino decoquunt, cyclaminum, bryoniam,
F pityusam,

pityufam, colocynthidem, & turpetum admifcent, atque alios mille cacodæmones, qui eos de medio tollant. Quippe nulla habita temperamenti, ægritudinis, temporum anni, ſexus, nec ætatis ratione, ſingulis diebus huiusce decocti tepidi cyathum omnibus indifferenter potandum exhibent. Quo fit, vt ſi forte quadam vnum quandoque perſanent, decem poſtea iugulent, tanquam improbi carnifices. Verum, vt quiſque horum manus euitare, atque effugere poſſit, operæ precium viſum eſt, vini Guaiaci conficiendi rationem ſubiungere, ac ſubinde hauriendi modum addere. Sumito igitur ligni Guaiaci præſtantiffimi, limâ in ſcobem tenuiſſimam attriti, aut tornatili inſtrumento minutim concifi, libras quatuor, corticum eiufdem libras duas: cardui benedicti libram vnam & ſemis: adianti, aſpleni, florum vtriuſque bugloſſi, cuiuſque libram: caſſiæ odoratæ drachmas ſex: ſeminis anifi ſeſq; vnciam, ſacchari libras quinque. Deinde conijcian- tur omnia in cadum vinarium mundum aptæ capacitatis, deſuper affuſis vini albi quamoptimi & feruentis, libris centum & quinquaginta, mox diligenter vas operculetur, omniaque ſic macerari triduo dimittantur. Poſt triduum verò lineo percolentur, aſſerueturque huiusce macerationis vinum, in alio vaſe ad ægrotantium potum. Siquidem bibitur hoc tam in prandio quàm in cœna, ſecundi Guaiaci decocti loco: non manè, neque veſperi, ſerapij vice, quemadmodum temerè multi facere conſueuerunt. Hoc idem vinum longè etiam melius, & maiore quam vindemiæ tempore confici poteſt, admixtis ligno, cortice, cæteriſque alijs, recentibus

vuis

Côpoſitio
vera & legi-
tima vini
Guaiaci.

Alia vini
Guaiaci cõ-
poſitio vin.
demiæ tem-
pore.

Vuis albis in mustum compressis, ibique tam-
diu dimissis, quousque mustum efferuescere de-
finat, & pellucidum, clarumque reddatur: ve-
runtamen multiplicanda sunt omnia, quæ con-
ueniunt medicamenta, pro vuarum ratione.

Præter huius vini potum cibus associandum,
bis in die, manè scilicet & vesperi, tribus aut qua-
tuor horis antea quàm sumatur cibus, ægrotan-
tibus exhibeo decocti ligni ex aqua, secundum
communem medicorum vsum senas vncias, ad-
mixtis vncijs duabus liquoris, hoc modo paran-
di. Sumito primum adianti, lupi salictarij, fuma-
riæ, aspleni, senæ, singulorum manipulos tres: ra-
dicum centaurij magni, glycyrrhizæ, filiculæ,
vtriusque buglossi, singulorum vncias quatuor:
feminis anisi, melanthij, florum satiui & erratici
buglossi, omnium santalorum, cassiæ, quam cin-
namomum vocant, singulorum drachmas quin-
que. Hæc ex aquæ libris viginti quatuor, deco-
quantur ad tertias, demum colentur. Sumito de-
inde præstantissimæ senæ, libras duas: conijcito
in vas fictile oris angusti, demum percolatum de-
coctum feruens superimponito, ac inde obtura-
to fictilis ore puluinari anserinis plumis farto,
ignique prius calefacto, fictile inuoluito, & loco
calido collocato, ac ita per diem & noctem repo-
nito. Postridie verò manib. sena premitur, mox
dilutum percolatur: cui adijciuntur diluti rosa-
rum efficaciter aluum subducentis libræ sex, sac-
chari libræ octo: efferuescunt deinde simul sub-
iecto igne quousque tertia pars vanescat. Quo
facto additur electissimi Rhabarbari minutim
conculsi vncia, ac ita iterum feruent omnia, donec

Compositio
liquoris præ-
stantissimi:

Senæ præpa-
ratio opti-
ma.

Zulapij modo consistat liquor. Postremò percolatur linteolo, & vase vitreo reconditur. At si ægrotantes multa pituita redundant, decocto præscripto, optimi turpeti vncia vtiliter addi potest.

Victus ratio pro diætarijs venero morbo correptis.

Supereft victus ratio, quæ ægro talis præscribenda est, scilicet vt tam in prandio quàm in cœna edat panis ternas tantùm vncias, sitquæ is similaceus, ac probe in clibano coctus: adhæc tantundem carnis pullorum gallinaceorum, perdicum, attagenarum, turdorum ac auicularum, in syluis, vineis ac montibus victitantium, assatæ potius quàm elixæ: quin & vne passæ modicum. Bibat autem oportet præscripti vini æquam cum cibo mensuram. Quòd si quis purum id bibere non posset, diluatur aqua quæ in phialis vitreis addita Guaiaci vnciola, breui temporis spatio efferbuerit.

Quo tẽpore instituenda diætã & curatio.

Tempus huic curationi aptissimum est Ver, Martio, Aprili & Maio mensibus. Quòd si hoc tempore fieri non possit, fiat mense Septembri in Autumno. Nam sicut æstiuis ardoribus, & exurente iam Sirio, non modo diuturna pharmaca, sed ne quidem breuia tolerant homines: ita nec brumali tempore, dum ingenti frigore sæuit hyems. Interea ægris sine metu noxæ indulgere licet, modò cæli serenitas adfit, vt quandoque in proximis hortis, ac viridarijs solatij causa, lento gradu deambulent. Quippe quoniam huiusmodi hortorum amœnitate, animus plurimum leuari solet.

In hac etiam curandi ratione, quosdam magis, alios minùs perseuerare oportet, pro morbi necessitate, & salutis mensura. Hac ergo ratione
ne vi-

ne vinum Guaiaci exhibitum, non modò medetur cuique acerrimo Hispanæ luis & Neapolitani morbi incommodo, sed etiam diuturnis articularum, capitis, neruorum, ventriculi, iecinoris, lienisquæ morbis pituita genitis, mirificè succurrit. Nec minùs etiam podagra laborantibus opem fert, modò diuturna admodum non fuerit ægritudo. Porro in hoc etiam illud obseruandum est, quòd ego Guaiaci vinum ijs tantùm potandum exhibeo, quibus tantùm pituita redundet, vel saltem non exuperet bilis. Si quidem biliosis secundum ac tertium ligni ex aqua decoctum, vini loco semper cum cibus præbendū censeui, vt communiter ab alijs fieri solet. Hactenus Andreas Matthiolus Senensis, medicus doctissimus & diligentissimus suis in Dioscoridè Commentarijs.

Quibus pro-
sit vini gua-
iaci exhibi-
tio.

PARALIPOMENA QV AEDAM VINORUM medicatorum, & hinc varijs morbis variè medicantium.

Vinum ad præcautionem generationis calculi.

ACCIPIENDAE sunt radices & folia pentaphylli, radices graminis, fceniculi, et petroselinii, singulorum ad manipulum vnum: quæ vbi in vmbra reficcatae erūt, per tempora vindemiæ collocabūtur in mundo vase & doliolo, superinfuso musto albo, eoq; generosissimo, quantum satis erit ad proportionē immissorum miscellaneorū. Peracta vini ebullitione & feruore,

f 3

diebus

diebus aliquot pōst, trāsuafabitur, vt ita dicam, hoc est, in aliud vas reponetur vinum illud, neglectis materijs, quę ibi deferuēdo maceratae fuerunt & proprias qualitates reliquerunt, tum demum diligenter & accuratē custodietur in vsum eorum qui calculo obnoxierunt: ita vt, ad præcautionem tantū octauo quoque die, vel bis in hebdomada hauriant vncias treis, vel quatuor, sub diluculum: non neglecta ratione corporum, etatum, partium anni, &c.

*Vinum ad maculas, sordes & defædationes
faciei.*

Tere radicem serpentarię, & in vino albo coque vsque ad tertię partis decocti consumptionem: postea cola, & ex eo vino faciem abluetoties, donec emaculata appareat. Quod paucis diebus fiet, si manē & vesperi id quotidie persequi velis.

*Vinum contra ventositates, raucitatem,
tussim & astma.*

Vinum istud facile tibi comparabis, si vindemię tempore cum musto ebulliant, & vires suas transmittant, & vt ita dicam concorporent anisum, fœniculum & glycyrrhiza, quę postrema in duplo aliorum esse debet. Idem vinum fieri etiam potest, urgente necessitate (quę morę impatiens esse solet) ex decoctione rerum prædictarum in vino domestico, vel aliunde, quouis tempore, comparato, modo generosum id fuerit.

*Vinum aqueum, ad deludendos infirmos
sitibundos.*

Habe ampullam, aquæ optimæ plenam: cuius orificium pollice superposito tantisper claude, donec in vas rubro vino & odorifero plenum illa descenderit: vbi eius fundum attigisse noueris, digitum tolle, & ibi ampullam, diu satis, relinque. Cùm hinc extrahenda erit, eo modo quo prius, iniecto ad eius osculum pollice, prudenter extrahe. Videbis paulò post in ea colorem vini cum exiguo illius sapore: à quo inscius ægro- tans, summo suo commodo decipietur: dabiturq; ei, ad hunc modum, beneficium per imposturam.

*Vinum faciem purpurissans & egregio colore illustrans,
pro mulierum ornatu & mangonio.*

In vino rubro tantisper bulliant brasiliij ramenta & alumen, saccharinum vocatum, donec è sex partibus decoctio ad vnã redeat, vel paulillo plus, vbi opus erit, cum bombace, vel gossypio, seu cotone, vt cum vulgo loquar, facies blandè & liniatur, & clementer tractetur, votis ridebit amantum.

*Aliud vinum faciem erugans & expolians,
necnon manus dealbans.*

Id præstabit vinum in quo tandiu agitatum fuerit albumẽ oui, donec liquidum & fluxile appareat. Sed expedit secundo quoque die renouari. Huius ablutio, cutem deterget, pellem molliculam ac subtilem reddit, sanguinem ad superficiem educit, corrugationes complanat, & fordeis omneis exterminat.

*Vinum reparans visum, & illum conseruans,
multaq; alia salubriter præstans.*

Compara tibi foliorum & radicum betonicæ, caryophyllatæ, euphragiæ, chelidonæ, rutæ domesticæ & verbenæ, singulorum manipulum vnum: feminum anisi & fœniculi, singulorum vncias duas: contunde parumper, & vnâ probè colliga: tum dentum proijce in doliolum musti generosi, quando ebullire satagit, ibiq; stare permitte donec remissus fuerit totius ebullitionis feruor, ac dies aliquot ampliùs. Post hæc, transfunde vinum id in aliud vas mundum, & ex proba materia concinnatum, tuumq; in vsum & amicorum accuratè custodi. Cùm eo vti voles, tertio quoque die id facito, ieiuno stomacho treis vel quatuor vncias hauriendo: plùs minùs, pro cuiusque ætate, corporis modulo, temperamento, partis anni natura, & alijs, in talibus obseruare solitis, de consilio docti, periti & cordati medici: quem tibi consulendum & audiendum suadeo & moneo: ne quid tua deliret amissis.

COMPOSITIO PRAESTANTISSIMI VINI ET DILVTI E SENA:
secundum Ioan. Mesuem, & Andr.
Matthiolum.

VINO musteo albo, inquit Mesues, miscbat quidam vim magnam Senæ, post tres menses potandum dabat, sicq; purgabat cerebrũ, & sensoria instrumẽta, gaudiumq; augebat. Sunt qui decocto Senæ cum prunis & spica, fœliciter purgent: sed modicam coctionem sustinet. In-

fundi-

funditur ab aureis tribus ad vnciam vnam. Cle-
 menter deturbat melancholiam & bilem vltam Senæ facul-
 à cerebro, sensuum organis, pulmone, corde, he- tates præstā-
 pate & liene. Proindeq; morbis dictarum par- tiffimæ,
 tium, ab humore huiusmodi proficifcentibus
 succurrit, vt melancholicis febribus & antiquis:
 gaudium gignit, ablato humore sine causa exter-
 na triftante. Floridum corpus efficit, & vifcerū
 obftructions aperit. Venio ad eximiam illam &
 exactam præparationem diluti Senetici, aut, si *Cōpositio di-*
 mauis è Sena, quam Andreas Matthiolus medi- luti Senetici
 cus doctiffimus hunc in modum præfcribit. fu- præftantiff.
 muntur foliorum electiffimæ Senæ drachmæ
 ſex: zinziberis, aut cinnamomi contriti, drach-
 ma vna: florum bugloffi drachmæ duæ: mifcen-
 turq; omnia, & fictili vitreato, aut ftanneo va-
 fe angufti orificij excipiuntur, affufisq; feruentis
 aquæ, vel feri caprini vncijs decem, vafis ofcu-
 lum adeò occluditur, vt nullus omninò ſpirandi
 pateat exitus. His peractis, puluinari plumis an-
 ferinis farcto, igniq; calefacto vas inuoluitur, re-
 poniturq; in arca, vbi pernoctare finitur. Sic e-
 nim conſeruato calore, dilutum omnem faculta-
 tem in ſe recipit. Educet non ſolùm bilem v- *Vires diluti*
 tramque, vt ex Meſue diximus, ſed etiam pitui- *Senetici.*
 tam, vt tradit Actuarius, & experientia probat,
 adhæc aquas & ſeroſa excrementa. Mundat cere-
 brum, cor, iecur, lienem, pulmonem, & omnes
 corporis ſenſus, confertq; omnibus eorum in-
 commodis: auget iuuentutem, ſenium tardat, &
 animi hilaritatem inducit. Cor roborat, maxi- *Miræ facul-*
 mē ſi commiſceatur medicamentis, quæ illi ſunt *tates Senæ.*
 amica, vt violis, roſis, floribus vtriuſq; bugloffi,
 & ſimilibus. Præterea delirio, vt tradit Serapio,
 mirificè

Morbus Hi-
spanicus.

mirificè prodest, necnon amentiaë, resolutioni neruorum, phthiriasi, cephalalgiaë, scabiei, pustulis, pruritu & epilepsiaë. In vniuersum medicina est optima morbis omnibus diuturnis & melancholicis. Decoctum foliorum eius & chamæmeli, cerebrum & neruos lotionem roborat, aciemq; oculorum, & auditoriam facultatem plurimum emendat. Sed prætereundum non est, quòd in morbo Hispanico, ex Manardi sententia, maximoperè pollet, putres materias ac pituitam, contra Auerrhois opinionem, vacuando & expurgando. Verùm in facultatibus Senæ hîc versatum satis: quas qui fusissimè nosse volet, legat opusculum nostrum de Sena, planta hominibus inter alias omnes beneficentissima & saluberrima. Illic inueniet quod didicisse iuuet.

Observationes & Annotationes quedam in præcedentes Vinorum medicatorum & medicantium compositiones.

Vina quæ in vsum medicum seligere & concinnare voles, alba, vel pallida, aut ijs media, & generosa vite & benè maturis vuis, non vitiatis, nec putribus esse conuenit: in quibus certis ex arte proportionibus, vt medica ars exigit, materie suis viribus, exspoliandaë immergentur, mundo vase, & ex legitimo ligno conformato: nisi maioris priscorum more, in vitreatis testaceis, & probè coctis figlinis, id exequi. Quo loco, naturali vini ebullitione à natura perficietur, quod arte est quæsitum, atque ita natura & ars se mutuò iuuabunt, mutuasq; operas inuicem præbebunt. Res enim in musto, positaë, dum per naturalem

eius

eius ebullitionem in vase inuicem colluctantur, à vincente & fortiore musti virtute, suis exuuntur facultatibus ipsiq; musto, ceu hospiti, libenter committunt, & vnà corpus vnum efficiunt, eoq; modo, vt ita dicam, concorporantur & transsubstantiantur, vt cum theologis loquar, vini calore id moliente. Quod quidem vinum, quo generosius & suauius fuerit, eò penetrabilius erit, & per singula corporis membra subtiliori actione ac velociori suas vires diffundet. Ex quo refocillata corporis natura, fortius & alacrius resistet his affectibus quæ illam premunt, grauant & lædunt. Adde, quòd dum medicæ materiæ in musto feruent & ebulliunt, id habent commodi, quòd earum virtus nequaquam in auras resoluitur & vanescit, nec aduritur, debilitatur, aut fumum olet, vt fieri solet cum à materiali igne res ea à popularibus pharmacopœis perficitur. Suscipit itaque & imbibit vinum qualitates rerum quibuscum miscetur, estq; illarum gratus ac iucundus, citusque delator ad minimas & oscultas corporis partes, à quibus ob naturæ familiaritatem & delectationem, sane quàm libenter excipitur, & obuijs, quod dicunt, manibus plausibiliter, amplectitur absque vllò metu & horrore, vt fieri videmus in purgantibus medicamentis, ob tetrum illorum odorem, ingratum colorem, & abominandum saporem, q longè absunt à medicatis hisce vinis, aut si adsunt, odor præsertim & sapor, facile & derepente occultari, ac emédari possunt, saccharo, melle, glycyrrhiza, vuis passis, pulueribus odoratis, vel similibus stomacho non ingratis, nec insuauius. Sed in his omnibus omittendum

non

non est, quòd vinorum istorum penetratione, celeriq; distributione per occultos corporis meatus, vnà, eademq; via corpus expurgatur, & viscera ab infarctu & obstructionibus, vinò viam vi faciente illico liberantur, expediuntur & roborantur: magno corporum commodo, & incomparabili iuuandi compendio. Nam reseratis obstructionibus libera datur excurrenti via spiritibus, natiuo calore comitatis, in quo omnium vita iacet. Quandoquidem natiuus calor pressus & conculcatus, adeo debilis euadit, vt solita obire munia vix possit, & concoquendo, purum ab impuro fecernere: vnde cruditates, putredines, & ex ijs morbi: Sed hæc quia huius non sunt instituti & scopi nostri, idcirco verbū non amplius addam.

*Finis Vinorum variè medicatorum, & ob id affectibus
corporis humani varijs blandè medicantium,
Autore Antonio Mizaldo Monlu-
ciensi, medico.*